

Tidsskriftsprofit på gratis-forskning

Og alligevel er prisen på videnskabelige tidsskrifter løbet løbsk.

Det betyder smallere indkøb på uni-biblioteker

Forskere og studerende må i fremtiden se langt efter visse tidsskrifter. Biblioteker må simpelt hen sige tidsskrifter op, fordi abonnementspriser er blevet en belastning, fortæller Det Kongelige Biblioteks universitetsbibliotekar **Michael Cotta-Schönberg**: ”Vi må sige tidsskrifter op. Jeg har oplyst ledelsen om, at jeg opfatter abonnementsudgifter som en tikkende bombe, som ikke kan fortsætte”.

Universitetsbibliotekerne er bundet op på såkaldte 'big deals', hvor de køber store pakker af tidsskriftsabonnementer. Det var i sin tid med til at gøre det billigere, men KB kan ikke fravælge enkelte, mere perifere tidsskrifter. Og at fravælge de store og dyreste pakker, for eksempel fra den store hollandske udgiver Elsevier, er ikke en mulighed. Og Elsevier-tidsskrifter lægger alene beslag på ca. 20 mio. ud af de 45 mio. kr., som KB årligt bruger på abonnementer.

Det kommercielle udgivelsesselskab **Elsevier** har kæmpeprofitter med en overskudsgrad på 37 procent:

”Det er en helt unik overskudsgrad. De står i en stærk – monopolagtig – konkurrencesituation, for kunderne (bibliotekerne) er jo nødt til at abonnere. Samtidig er det superfedt for forlagene, er at de i vid udstrækning baserer sig på frivilligt arbejde. At sidde i redaktionskomiteen er jo en ære, og vi forskere vil jo give vores højre arm for at skrive i et af deres tidsskrifter. De kombinerer gratis slavearbejde med afhængighed hos aftagerne, det er fantastisk smart,” siger **forvaltningsprofessor Anders Drejer**.

En løsning på Elseviers monopol og priser kunne være Open Access, dvs. åben adgang på databaser. Heri ligger dog et dilemma, mener foreningen Danske Videnskabsredaktører, der – med videnskabsredaktør Jørgen Burchart som talsmand – frygter, at danske videnskabelige tidsskrifter vil miste deres indtægtsgrundlag og forsvinde til stor skade for udgivelsen af dansksproget forskning.

Se også side 7-9 ...

Finanslov-2013 2
Ros til uni- og forskningsminister Morten Østergaard. **LEDEREN**

UVVU-kaos 5
Helmuth Nyborg-sag tager 15 måneder, de involverede får ingen informationer og der er endnu ingen årsrapport for 2011

Open Access 7-9
Kravet om fri adgang til forskningsartikler vokser i takt med, at udgiverne skruer priser op og tjener milliarder på forskeres gratis arbejde

Internettets mudderpøl 11
Det er ikke risikofrit at være samfundsforsker på kontroversielle felter. Man risikerer personhætz og tilsvininger

Forskeres ansvars pådragelse 14
Seks italienske seismologer blev idømt seks års fængsel for passivitet. Det åbner en debat om etiske og juridiske grænser

Lærer og sygeplejersker på uni'? 18-21
Fusion mellem professionshøjskoler og uni'er har lange udsigter, lyder vurderingen efter finansloven-2013. Men hvad er professionsuddannelsernes aktuelle rolle? **BAGGRUND**

Uni-samfund med nid og nag 22
Professor Tim Knudsen er gået på pension med harske bemærkninger om strukturen, om ledelse og om det kollegiale. **INTERVIEW**

Aarhus: 'Lauritz' går af 24
Han er der endnu for fuld skrue, men hans efterfølger skal castes inden august 2013

England: Kendis-protest 26
Den engelske regering laver drastiske besparelser og liberaliseringer, som udfordrer det klassiske uni' og Academia **REPORTAGE**

Pensionsmodne blokerer 30
'Jeg oplever en generationskonflikt, som det er ukollegialt at tale om. **MÅNEDENS DILEMMA**

Glædelig jul i de små uni-miljøer

Julen nærmer sig og dermed børns og voksnes forventninger til de kommende julegaver. For universiteterne og deres ansatte er tiden op til jul også forventningernes tid: Vi venter spændt på, hvordan universiteternes endelige finanslov kommer til at se ud. De seneste år har der været mange bløde pakker, men den tidligere regering strammede garnet så meget, at de næsten kvalte barnet.

Selv om der kom flere penge, var de som regel bundet op på specifikke formål og ofte taget fra basismidlerne, så der alligevel kom smalhals mange steder, hvilket medførte afskedigelser. Og da formålene ændrede sig fra år til år var det svært for uni-ledelserne at planlægge frem i tiden.

Den praksis ændres forhåbentlig med vedtagelsen af finanslov-2013. Uddannelses- og uni-minister Morten Østergaard skal have ros for godt håndværk på og for sit ministerområde. Og det tilmed i en tid med samfundsøkonomisk krise:

- Finansloven afsætter flere penge til basismidler (2 mia. kr. for de kommende tre år) og
- taxameterforhøjelsen føres videre, men måske vigtigst
- gennemføres et mangeårigt ønske fra uni-sektorens side: der gives en 3-årig budgetsikkerhed.

Det betyder, at nu kan universiteterne planlægge med et længere sigt end tidligere. Man kan også gøre indhug i milliard-opsparring, som ledelserne netop retfærdiggjorde af de kortsigtede bevillings-horisonter. Nogle rektorer har allerede lovet, at der tages hul på disse pengetanke, bl.a. til flere fastansættelser (se FORSKERforum 258).

Det er også glædeligt, at dette års rekordstore optag af studerende bliver fuldt

finansieret, og at disse penge ikke tages fra andre af universiteternes bevillinger, som det ellers syntes at være normen.

Det er ekstra glædeligt, at regeringen ved at give flere penge til universiteterne dermed tør at gå imod tendensen i mange andre lande, f.eks. England, hvor den økonomiske krise har ført til massive nedskæringer i de offentlige bevillinger til universiteterne og en

“Uddannelses- og uni-minister Morten Østergaard skal have ros for godt håndværk på og for sit ministerområde

drastisk liberalisering, som universiteterne forsøger at modvirke ved markante studie-afgifter (tuition fees), der ikke bare ændrer de studerendes, men også universiteternes vilkår. Afgifterne fører til en social skæv rekruttering til universiteterne og har allerede resulteret i en lavere søgning mange steder.

Der er dog en enkelt bitter mandel i risalamanden, idet den rituelle årlige 2 %-besparelse videreføres samtidig med at PL-reguleringen kun er 1,3 % pr år. Vi kan kun håbe, at de 2 %, der lægges over i omstillingsreserven, kommer universiteterne til gode på et senere tidspunkt.

Vi ser frem til, at uni-ledelserne vil forstå at udnytte finanslovens budgetsikkerhed til at imødekomme Rigsrevisionens kritik af den manglende forskningsbaseret af

undervisningen. De må ansætte flere universitetslærere, herunder ikke mindst anvende stillingsstrukturens mulighed for ansættelse af tidsbegrænsede adjunkter, for herved at fastholde de dygtigste unge forskere i en universitetskarriere inden de fristes af højere lønninger i den private sektor.

Uni-ledelserne må også – med ryggtøtte i budgetsikkerheden – tilskynde forskerne at kaste sig ud i mere risikobetonede forskningsprojekter, ”blue-skies-forskning”, som måske ikke alle er succesrige og fører til epokegørende publikationer, men som kan føre til de store gennembrud, der bringer forskningen op på det næste niveau.

Arbejdsgiverne i DI har – nærmest rituel – kritiseret at der tilføres flere basismidler. DI skulle i stedet glæde sig over, at undersøgelser viser, at danske universitetsforskere hører til dem, der publicerer mest i forhold til forskningsbevillingerne, og at deres publikationer er de tredjemest citerede i verden. Danske forskningsresultater spredes altså. Så måske skulle DI i stedet for at klage over øgede basismidler opfordre deres medlemsvirksomheder til at ansætte vidensarbejdere, der kan læse og forstå de videnskabelige publikationer, samt fortolke resultaterne ind i den aktuelle virksomheds produktion og dermed øge produkternes vidensindhold og den globale konkurrenceevne.

At der altså er en enkelt kritiker skal imidlertid ikke ødelægge vores glæde over finanslov 2013.

Der er således – på trods af samfundsøkonomisk krise – lagt op til en glædelig jul i de små universitetslærermiljøer, hvor ingen i år skal frygte, at en af pakkerne under juletræet er en flad pakke med en grå fyreseddel.

Medlemsblad for DM's universitets-ansatte (ULA), DM's forskningsinstitutions ansatte, DJØF's undervisnings- og forskningsansatte (under Overenskomstforeningen), samt Pharmadanmarks undervisnings- og forskningsansatte. Bladets leder udtrykker fælles holdninger. Øvrige artikler i bladet er ikke nødvendigvis i overensstemmelse med afdelingernes synspunkter. Eftertryk er tilladt med tydelig kilde-angivelse. **Redaktion:** Lektor Leif Søndergaard, DM I (ansvarshav. for dette nummer), Lektor Karsten Boye Rasmussen, DJØF, Seniorforsker Niels Erik Poulsen, DM1-sektorforskning, videnformidler Niels Westergaard, PharmaDanmark, Journalist Lasse Højsgaard (lah@dm.dk), Red. leder Jørgen Øllgaard (joe@dm.dk).

Redaktionens adresse: FORSKERforum, Nimbusparken 16, 2000 Frederiksberg, Telefon: 38 15 66 33, Fax: 38 15 66 32. Bladets oplag er 7.500 ekspl. og udkommer 9 gange om året, den første uge i hver måned. **Øvrige adresser:** DM, Nimbusparken 16, 2000 Frederiksberg, Tlf. 38 15 66 00. DJØF, Gothersgade 133, PB 2126, 1015 Kbh. K, Tlf. 33 95 97 00. Pharmadanmark, Rygaards Allé 1, 2900 Hellerup, Tlf. 39 46 36 00. **Fotos:** Signe Alvarez (hvor ikke andre er nævnt) **Grafisk Produktion:** www.prdesign.dk **Tryk:** Green Graphic ApS.

Næste deadline: 18. januar 2013.

Alt er næsten guld og grønne skove i årets uni-finanslov. Det var der også på Radikales sommergruppemøde.

FL2013: Uni-ministerens svendestykke

Rektorer er især glade for tre-årige bevillingshorisonter

Regeringen med uni-minister Morten Østergaard præsenterede i august et forslag til finanslov, som ikke indebærer nedskæringer i 2013, og som tilmed giver flerårs-aftaler. Og i oktober blev der så indgået et forlig om forskningsreserven, som stort set lukker de sidste usikkerheder.

Samlet set får uni'erne og den offentlige forskningssektor således nådige vilkår, især i betragtning af, at der er økonomisk krise. Det fortolkes især som uddannelsesministerens fortjeneste, fordi Østergaard sidder centralt placeret i regeringens koordinationsudvalg, lige op ad den magtfulde partifælle og økonomiminister Margrethe Vestager (R).

Det er især bevillingsstabilitet og 3-årige horisonter, som uni-rektorerne hilser velkommen. Det betyder, at rektorerne også har markeret – under forudsætning af, at FL-2013 vedtages – at der lukkes op for de ophobede pengetanke. Bevillingssikkerheden betyder, at rektorerne udløser 250 mio. ekstra over de næste år.

Positivt er, at regeringen også har forlænget forhøjelsen af 5.000 kr. pr. studerende på hum' og samf, som for tre år siden blev udløst

med påvisning af, at disse områder var underfinansierede. Forlængelsen sker på trods af Rigsrevisionens kritik af, at merbevillingen på nogle fag ikke udløste mere undervisning til de studerende, og det har ministeren ikke været tilfreds med. Derfor har uni-ministeren nu indføjet som bevillingsforudsætning, at uni'erne skal kunne levere bedre dokumentation af, hvad man bruger penge til, herunder skal der *"etableres metoder til dokumentation af afholdte undervisningstimer"* (bevillingsinstruks fra august).

Som en udløber af aftalen strammes der således op på kontrol og registrering i systemet, fx i Akkrediteringsinstansen.

Forskningsråd fik næsten lukket hullet

Som et hængeparti i augustaftalen indgik, at flere basismidler skal betales af de frie forskningsråd (minus 190 mio.) og de strategiske råd (minus 200 mio.).

Men i begyndelsen af oktober blev hullet delvist lukket igennem et forskningsforlig med Enhedslistens ordfører **Pernille Skipper** og med Liberal Alliances **Mette Bock**. Forskningsreservens udmøntning betyder,

at Det Frie Forskningsråd får 163 mio. hvor de 92 mio. dog er øremærkede til talentprogrammet Sapere Aude. Højteknologi-fonden får 45 mio. til fremtidens energisystemer. Der afsættes 250 mio. kr. til diverse satsninger på miljøteknologi, sundhed, fødevarerforskning, produktionsforskning m.m., og ca. halvdelen af disse midler disponeres af Det Strategiske Forskningsråd.

Venstre og Konservative forlod forhandlingerne om forskningens finanslov, da uddannelsesminister Morten Østergaard ville finde 770 millioner kroner til en forskningsreserve. Og V/K ville ikke være med til, at millionerne skulle hentes på afvikling af et statstilskud til høreapparater – uden at det fremgår, hvordan V/K ville finansiere reserven.

Også Dansk Industris talsdame har for dømt aftalen, fordi den giver basismidler, og fordi midlerne ikke øremærkes i puljer, som burde fordeles til mere eller mindre erhvervsrettede formål.

'Du tror ikke, at jeg er rigtig klog

VOXPOP

Prof. emeritus Tim Knudsen, 67 år og ny-pensioneret lic.adm.pol. og KU-professor i offentlig forvaltning

Hvornår besluttede du at lade dig pensionere?

"Jeg havde jo været på 25 pct.'s nedsat tid i nogle år. Men beslutningen blev taget for halvandet år siden, hvor jeg var irriteret over forvaltningen af mit institut. En god ven overbeviste mig om, at det er ufrugtbart at bruge energi på at hidse sig op over en uovervindelig blanding af uforståeligheder og ledelsesbeslutninger. Jeg udviklede tegn på at blive en sur gammel mand; det er jeg stadig, men surhedsniveauet er faldet betragteligt ...".

Hvor tænker du bedst?

"Hmmm – eller hvornår? Det varierer. Når jeg er nogenlunde udhvilet, dybt engageret og bliver ved med at tænke noget igennem. Og det er mange steder, på cykel, gående, nogle gange hjemme – men det var afgjort ikke på mit KU-kontor, for der var for mange forstyrrelser. Men nogle gange får jeg også gode ideer ved at høre på kolleger på konferencer ell. lign. arrangementer.

Hvilke fagbøger har betydet mest for dig?

"Av, den er svær. Ved nærmere eftertanke er det ikke en fagpolitologisk, selv om jeg har læst både fremragende og elendige. Størst påvirkning har jeg nok fået i ungdomstiden af en antologi med Poul Henningsens tekster. Ikke fordi han altid ramte plet, men hans fokus på at tænke selvstændigt og udfordre almindelige konventioner, fx om retsopgøret efter krigen og behandlingen af tyske flygtninge i Danmark, er og var tankevækkende – og forbilledlig.

Hvad ville du have lavet, hvis det ikke var blevet politologi?

Det har jeg ofte spekuleret over, især efter at Helge Sander blev minister og vi fik den nuværende Universitetslov. Det er måske lidt flot sagt og efterrationaliserende, når jeg tænker nærmere efter i o'erne, hvor jeg bare var blevet lidt for gammel til at skifte karriere. Det har altså ikke kun været fornøjeligt og lykkeligt på uni'. Jeg ville måske helst have været en slags samfundskommentator og historiefortæller mellem Palle Lauring og Poul Henningsen, for jeg holder meget af at fortælle om dansk demokratihistorie og den politiske historie".

Hvad kræver det at blive god på dit fagområde?

"En ret bred historisk og faktuel viden, som er svær at oparbejde, for samfundet ændrer sig ret hurtigt. Man skal være i stand til at tilegne sig en bred fond af grundviden, også om de ændringer, som sker. (Jeg mener også, det er et problem, hvis man ikke skal være i stand til at relatere sin forskning til den virkelige verden,) for ellers går man i specialistfælden, som systemet nærmest tilskynder til: At man ved mere og mere om mindre og mindre.

Er der nogle tabuer på dit fag-felt eller miljø?

"Den vil jeg have lov at tænke over. Tabu-seret er nok et stærkt ord, men politologien har kun i begrænset omfang forbundet sociologi og politik, fx om der er klasser i samfundet, og hvordan det giver sig politisk udtryk.

Også økonomisk magt er et forsømt emne, men om det er tabu, ved jeg ikke. Det mest åbenlyse tabu er nok monarkiet: Du kan ikke finde en begavet politologisk analyse af monarkens rolle. Vi har statskundskab uden statsoverhoved!? Jeg tror, at man har været bange for at udfordre den ureflekterede royalisme, som har sat sig i mindst 80 pct. af befolkningen. Og hvem ved: Måske også i de fleste politologer, så her er en slags tabu.

Har du en hobby ud over dit arbejdsfelt?

Jeg går i haven, og så kan jeg godt lide jazz; jeg fik efterhånden en hæderlig lyd på min sax, men holdt op, fordi det var for anstrengende at spille, samtidig med at jeg skulle passe mit arbejde. Der er noget meditation og skønhed over både haven og jazzen.

Hvad ligger der på dit natbord?

En stabel, men jeg læser faktisk ikke ret meget i sengen. Du tror ikke, at jeg er rigtig klog, men det er bl.a. historiske oversigter. Nogle gange repeterer jeg kongerækken; ikke for at falde i søvn, men for at kunne den! Jeg kan stadig den danske kongerække, men engang kunne jeg også den engelske og franske. Jeg er lidt besat af historiske årstal og begivenheder. Og det irriterer mig, når der er hul i min historiske almenviden – og der er bedst tid til at læse om det på sengekanten.

Akkreditering Mindre bureaukrati

Efter årelang kritik fra uni-ledelserne over bureaukrati-byrderne med detaljerede dokumentationskrav ved akkrediteringer har Uni-ministeren taget initiativ til at lette belastningen. Et lovforslag foreslår, at de nuværende studie-akkrediteringer afløses af en generel institutionsakkreditering (på uni-niveau). Den centrale studieakkreditering skal herefter begrænses til de uddannelser, der udbydes af institutioner, som har fået en positiv institutionsakkreditering. Lovforslaget er netop udsendt til høring hos uni-ledelserne.

Men lovforslaget betyder langtfra, at institutionerne får selvstyre og ansvar, for der indføres nemlig en ny procedure med "prækvalificering" af studier hos Akkrediteringsinstitutionen "med fokus på relevans for samfundet". Og da såvel procedure som kriterier for denne "for-godkendelse" er særdeles uklare, risikerer uni'erne, at de bliver en ny bane for politisering og kontrol – samt et fortsat unødigt bureaukrati, lyder DM's skepsis.

"Relevanskriteriet" strammes

I stedet for vægt på kvalitetskriterier har lovforslaget fortsat særlig vægt på "relevanskriteriet", lyder kritikken fra DM: Det er uklart, hvad det dækker over, og det er i øvrigt farligt at måle relevans i fortidige

itering: reaukrati

beskæftigelsesgrader eller arbejdsgiveres aktuelle behov. Et ”unuanceret relevanskriterium” vil ikke kunne forstå, at mange humanister i det seneste årti er opsuget i utraditionelle ansættelser.

Akkrediteringsrådet har dog allerede indledt en strammere kurs. På et møde i begyndelsen af november godkendte rådet 15 nye uddannelser, mens 7 blev afvist. De uddannelser, der fik afslag, faldt alle for de strammere krav om de nye uddannelsers ”relevans”.

Rådsformand Søren Barlebo Rasmussen kommenterede den nye linje: ”I Akkrediteringsrådet forventer vi, at forslag til nye uddannelser bygger på et klart samfundsbehov. Det behov skal universiteterne kunne påvise. Vi har med denne runde af nye uddannelser set, at flere universiteter ikke har formået at løfte bevisbyrden. Derfor får de afslag.”

Der lægges fremover særlig vægt på, at universiteterne aktivt inddrager potentielle aftagere tidligt i udviklingen af nye uddannelser. Og aftagerne gøres opmærksomme på mulige beslægtede uddannelser og beskæftigelsessituationen for disse: ”Universitetsledelsen skal samtidig tage et klart ansvar for udvikling af nye uddannelser”.

jø

UVVU-kaos: Helmuth Nyborg-sag tager 15 måneder

Nyborg og klagerne belastes af UVVU-sagsbehandling, der er i strid med UVVUs egen forretningsorden

Uredelighedsudvalgets behandling af klagen over psykologprofessor Helmuth Nyborg er tilsyneladende landet i kaos med en rekordlang sagsbehandlingstid på 15 måneder. Udvalget kommer nemlig tidligst med en afgørelse i januar, fortæller UVVU i svar på aktindsigt til FORSKERforum.

UVVU forklarer blot forsinkelsen med, at ”sagen fortsat er under oplysning”. Den nye forsinkelse er besynderlig, for UVVU signalerede i august – da FORSKERforum søgte oplysninger om sagens gang – at sagen var tæt på opklaring, og at afgørelsen ville komme ”efter 1. september”. Den underforståede grund til Nyborg-forsinkelsen lød, at UVVU havde brugt måneder på en anden tidrover, nemlig Penkowa-sagen.

Klagerne pålagt tavshedshenstilling

Forløbet er, at klagerne prof.emeritus Jens Mammen, lektor Morten Kjeldgaard (AU) samt u-adjunkt Jens Kvorning (AAU) klagede i september 2011. UVVU opklarede dernæst sagen og holdt sit første møde i maj 2012, men siden 28. juni har klagerne intet hørt fra UVVU. Det er brud på UVVUs egen forretningsorden, der siger, at udvalgene senest tre måneder efter modtagelsen af en sag skal oplyse sagens parter om sagens forventede forløb og det forventede tidspunkt for sagens afgørelse (forretningsorden §5).

Klagerne vil imidlertid ikke udtale sig til FORSKERforum om sagen eller forsinkelserne, fordi man har fået en ”tavshedshenstilling” fra UVVU. Man ønsker ikke at gøre noget, der kan tolkes som brud på denne henstilling eller gøre noget, der kan tolkes som en klage over UVVU. Klagerne ser frem til en ”grundig og velunderbygget afgørelse”.

Klage: Nyborg har forvredet og kopieret

UVVUs afgørelse er ventet med spænding, fordi klager mod Nyborg tidligere er strandet på juristeri. En afglidende afgørelse fra UVVU vil derfor være et stærkt slag mod UVVUs

autoritet og troværdighed i forskerverdenen. Klagen handler om, at Nyborg skulle have foretaget ”uoplyst ensidig eller forvredet fortolkning af egne resultater og konklusioner” i en konkret artikel. Nyborg havde ikke klar kildeangivelse, og klagen påpegede, at Nyborgs data – der præsenteres som funderet i biologisk videnskab – stammer fra en simpel demografisk fremskrivning, udarbejdet som politisk agitationsmateriale for den ultra-højreorienterede Den Danske Forening (DDF) af dennes såkaldte ”økonom” Ebbe Vig.

Som reaktion på klagen fremkom Nyborg med skiftende forklaringer om, hvor data kom fra. Først kendte han slet ikke DDFs økonom Ebbe Vig, men nogle dage efter erkendte han, at de har samarbejdet. Ebbe Vig forklarede først, at det var ham, der havde kopieret fra Nyborgs forskningsartikel – mens Nyborg så til sidst lander på en forklaring om, at han havde købt data af Ebbe Vig (se FORSKERforum 248, oktober 2011).

Som en del af miljøbeskrivelsen omkring Nyborg og Vig beskrev FORSKERforum også DDF – og den beskrivelse har fået en retslig udløber, idet DDFs eks-formand og nuv. ”juridiske rådgiver” Ole Hasselbalch står bag en injuriersag mod FORSKERforum).

Ingen årsrapport for 2011

Også andre steder er der tilsyneladende kaos. Der er nemlig slet ikke offentliggjort en årsrapport for 2011. Seneste årsrapport er fra 2010 (fra juni 2011).

Den manglende årsrapport står i skærende kontrast til, at UVVU traditionelt henviser til, at netop disse årsrapporter er ankeret i UVVUs information til offentligheden. Det var således den, som UVVU henviste til, at da man affærdigede FORSKERforums anmodning om bedre information eller aktindsigt i løbende og afgjorte sager: UVVU offentliggør proaktivt oplysninger ”f.eks. i UVVUs årsberetninger ...”

jø

Sandøe: Forskeres berørings

I sidste nummer skrev FORSKERforum om 'kulturclash' på KU-SCIENCE.

Peter Sandøe: Kritikken af mig bygger på forskeres berøringsangst

Forskerne må gerne give hinanden tørt på i lukkede videnskabelige fora, men i dele af forskermiljøet anses det for illoyalt, hvis man i offentligheden udtrykker uenighed med sine forskerkolleger. Dette gælder særligt inden for dele af den naturvidenskabelige forskning, hvor man forsøger at opretholde billedet af forskningen som den objektive og uhildede leverandør af viden til samfundet.

Sådan oplever den omstridte KU-professor og tidligere formand for Dyreetisk Råd Peter Sandøe de uskrevede regler, blandt andet inden for dyrevelfærdsforskningen.

“Det er udtryk for en syg kultur, hvis man ikke kan tage uenighederne i det offentlige rum. Den kritik, vi udøver anonymt i vores peer reviews, skal vi også kunne vise i offentligheden. Som det er nu, kommer almindelige mennesker let til at få det indtryk, at forskere er indspiste,” siger han.

Det er balladen om den rapport, han lavede for Videncenter for Svineproduktion, der får ham til at kritisere kulturen omkring forskningens pæne facade, der ikke skal rides udadtil.

Rapporten handlede om kuldstørrelser i forbindelse med svineavl, og den vakte opsigt, fordi der allerede fandtes en rapport om emnet, udarbejdet af forskere på Aarhus Universitet, som led i en myndighedsopgave. Den rapport, Sandøe var med til at lave, konkluderede i modsætning til AU-rapporten, at pattegrisedødeligheden kan bringes ned ved det såkaldte LG5 avlsmål, som erhvervet indførte i 2004.

Det har fået flere til at fremsætte den mistanke, at rekvirenten til den sidste rapport, en underafdeling af Landbrug og Fødevarer, havde bestilt forskerne bag den nye rapport til at levere en konklusion, der stillede svineavlerne i et mere positivt lys.

Sektorforsknings-mentalitet

I dag er Sandøe stadig lettere forundret over, at hans rapport kunne afføde så stor ballade. Hans egen tilgang var en kritisk holdning til AU-rapportens konklusion om, at de nye avlsmål ikke vil kunne nedbringe dødeligheden – en holdning, siger han, han deler med andre forskere, bl.a. fra Aarhus Universitet.

Når han fra forskermiljøet har oplevet beskyldninger om at udføre bestillingsarbejde,

ser han det som udtryk for en kultur, hvor det er helt uvant, at man i offentligheden går i rette med hinandens forskning.

“Min oplevelse har været, at når jeg er med til at stille spørgsmålstegn ved rapporten fra Aarhus Universitet, så må være fordi, jeg er i lommen på nogen. Men jeg mener jo, at det er forskningens hjerteblood, at vi forskere tør stille os op og være kritiske, også over for hinanden,” siger Peter Sandøe.

Han genkender mentaliteten fra dengang, Fødevarerøkonomisk Institut var en sektorforskningsinstitution, hvor der herskede en næsten ærefrygtig holdning over for myndighedsopgaver, som der for alt i verden ikke måtte sås tvivl om.

“Myndighedsopgaver har været noget meget helligt. Her skulle alle rette ind, hvis man da ellers ønskede en karriere på stedet,” fortæller han om sin første oplevelse af Fødevarerøkonomisk Institut, hvor han blev ansat i 2004.

Respekt for Lomborg

Ifølge Sandøe er kulturen på Fødevarerøkonomisk Institut omkring myndighedsopgaver

blevet ændret, men han oplever stadig en tendens til vrede og fornærmelse i forskermiljøet som følge af offentlig kritik fra kolleger.

Som et mere dramatisk eksempel på dette nævner han Bjørn Lomborg.

“Den tur, han fik, var delvist selvforskyldt. Men det handlede også om, at mange i forskermiljøet var smækfornærmede over, at en mand stillede spørgsmålstegn ved den måde, hvorpå man bedrev miljøforskning. Jeg er ikke enig med Lomborg i mange af hans konklusioner, men jeg har stor respekt for, at han turde gå ud og udfordre fagmiljøet, hvilket så også fik ret store konsekvenser for ham.”

KU-professor Kaj Sand-Jensen har stillet sig på kritikersiden – blandt andet her i FORSKERforum – i forhold til Peter Sandøes rolle i svinerapport-sagen. Men i forhold til Sandøes klage over et tilknapnet og kritikforskrækket forskermiljø, erklærer han sig helt enig.

“Det er fuldstændig rigtigt. Det betragtes som værende ukollegialt. Måske virker det mere krænkende, når kritikken kommer ud i offentlige medier frem for i forskningsmedier,” siger Sand-Jensen.

Han har selv været frustreret over at skulle stå alene med kritik af rapporter fra AU og DTU, selvom han har haft kolleger begge steder, der på tomandshånd har bakket ham op.

For ham er offentlige videnskabelige diskussioner ikke blot acceptabelt; det er nødvendigt.

"Forskning er ikke en privat forestilling, der skal foregå i elfenbenstårnet. Vi skylder samfundet at forholde os åbent til dets spørgsmål. Der skal ikke være nogen absolutte sandheder. Det skal kunne vurderes af borgerne gennem pressen," siger Kaj Sand-Jensen.

lah

Præcisering: Bestillingsforskning

Kaj Sand-Jensen blev i seneste nummer af FORSKERforum refereret for at mene, at Peter Sandøe var blevet bestilt af svinebranchen til at lave en rapport med et særligt udkomme. Han vil imidlertid gerne præcisere, at han ikke føler sig korrekt refereret, da han ikke kender kontrakten og derfor ikke kan vide, at der er tale om bestillingsarbejde.

Sand-Jensen fastholder dog, at sagen, som den blev beskrevet i pressen, tændte advarselslamperne hos ham, fordi der allerede lå en rapport på området, og på grund af den direkte kontakt mellem Sandøe og Videncenter for Svineavl.

"Der, hvor Sandøe og jeg tilsyneladende er temmelig uenige, er, at jeg mener, man skal holde armslængde til institutioner, der har en særlig økonomisk interesse i et særligt udkomme. Det er fair nok, at en interesseorganisation ønsker en udredning, men så må der være et filter imellem, for eksempel ved at kontakten går igennem institutbestyrelsen, så man fastholder armslængden," siger Kaj Sand-Jensen.

red.

Open Access: National handlingsplan

Uddannelsesminister Morten Østergaard vil presse – men ikke tvinge – de internationale tidsskriftsforlag til billigere priser

Der bliver ikke noget lovforslag, der sikrer fri adgang til offentligt finansieret forskning. Men uddannelsesminister Morten Østergaard forventer i 2013 at kunne præsentere en 'køreplan', der skal sikre størst mulig adgang til dansk forskning, siger han til FORSKERforum.

Kravet om at sikre fri adgang til danske forskningsartikler – den såkaldte Open Access – er blevet stadig mere aktuelt, fordi forskningsbibliotekerne ikke kan følge med prisstigningerne på de internationale forskningstidsskrifter. Prisstigninger, der virker endnu mere slående på baggrund af de enorme overskudsgrader på 35-40 procent, forlag som fx Elsevier og John Wiley præsterer.

Uni-bliotekerne må afbestille tidsskrifter, og det er ikke en holdbar situation, erkender Morten Østergaard.

"Jeg har ikke noget imod at folk laver virksomheder, der skaber overskud. Men her er der tale om, at det forhindrer danske forskere i at få adgang til hinandens forskning, og det kan ingen være tjent med," siger Østergaard.

Henstilling til forlagene

Ministeren er dog ikke klar til at gå i åben kamp med forlagene ved for eksempel at stille lovkrav om fri adgang

"Det ville betyde, at danske forskere ikke kan publicere i internationale tidsskrifter. Så jeg mener ikke, løsningen er at gå i folketingsalen med et bombastisk lovforslag," siger han.

I stedet tror han på, at forlagene kan presses gennem de signaler, der kommer fra forskningsråd og universiteterne. Som eksempel nævner han de danske forskningsråds Open Access-politik om, at artikler, der udspringer af forskning finansieret af forskningsrådene, skal gøres tilgængelige for alle – dog kun hvis tidsskriftet tillader det.

"Jeg synes, det er fint, at dem, der finansierer forskningen, tager ansvar for, at det er tilgængeligt. Og jeg er tilfreds med, at man i forskningsrådene arbejder for fri adgang til

artiklerne, i hvert fald efter en karensperiode. Det er en måde, man kan få Elsevier og de andre forlag til at gæntænke deres forretningsmodel," siger ministeren.

EU: Køreplan

I juli måned kom EU-kommissionen med anbefalinger til medlemslandenes regeringer om at indføre nationale politikker omkring Open Access, og det er de anbefalinger, Østergaard vil følge op på gennem det, han kalder en køreplan.

"Vi skal gøre, hvad vi kan, for at løfte på nationalt niveau. Og det vil vi gøre i dialog med de øvrige aktører gennem en national køreplan, der skal fremme Open Access i bredeste forstand."

Ministeren vil senere komme tilbage til, hvad køreplanen indebærer.

Det lyder lidt som om, ministeren skubber forskningsråd og -fonde foran sig, med hensyn til at stille krav til forlagene?

"Du kan have ret så langt, at jeg gerne vil løfte opgaven i dialog med aktørerne i Danmark. Der er ingen hurtige løsninger på det her, i hvert fald ikke uden uheldige konsekvenser. Det er også vigtigt at få de private fonde med, og dem har vi også fin dialog med," siger Østergaard.

Han forventer, at en national køreplan for Open Access kan se dagens lys i 2013.

lah

Se næste side ...

Biblioteker må droppe tid

Prisen på videnskabelige tidsskrifter stiger hurtigere end bibliotekernes budgetter, og det betyder nu smallere indkøb på Det Kongelige Bibliotek

Universitetsbibliotekar **Michael Cotta-Schönberg** på KB er bekymret. For hvis udviklingen fortsætter på samme måde, som den nu har været i en årrække, vil han ikke kunne tilbyde forskere og studerende på Københavns Universitet de videnskabelige tidsskrifter, som er grundlaget for at holde sig på forkant med den internationale forskning.

Der er simpelthen ikke råd, og for hvert år vil der blive mindre og mindre råd: "Prisstigningen på tidsskrifterne vurderer vi til at være 5 procent årligt. Vores budget blev i år korrigeret med 2,7 procent i pris- og løn-regulering. Og man kan sige sig selv, at når priserne hvert år udhuler vores budgetter med 2-3 procent, så sker der et eller andet ubehageligt en gang ude i fremtiden. Jeg har oplyst ledelsen om, at jeg opfatter det som en tikkende bombe. Det kan ikke fortsætte," siger Michael Cotta-Schönberg.

Open Access som løsning

Bibliotekerne håber, at regler og krav om Open Access til forskningen kan være vejen ud af den økonomiske klemme, de stigende priser på internationale tidsskrifter har sat dem i. Open Access betyder, at der er fri adgang til artiklerne, der typisk ligger i en database. Denne frie tilgang kaldes også 'green open access'.

En anden variant kaldes 'golden open access' og går ud på, at forskeren/universitetet betaler forlaget for at publicere artiklen. Endnu en variant er den forsinkede Open Access, hvor artiklen bliver givet frit typisk efter et halvt eller et helt år.

Blandt modstanderne af open access er foreningen Danske Videnskabsredaktører, der – med videnskabsred. Jørgen Burchart som talsmand – frygter, at danske videnskabelige tidsskrifter vil miste deres indtægtsgrundlag og forsvinde til stor skade for udgivelsen af dansksproget forskning.

Og den ubehagelige fremtid er faktisk allerede ved at indfinde sig på **Det Kongelige Bibliotek**. Allerede fra næste år regner Cotta-Schönberg med, at det bliver nødvendigt at skære ned på udbuddet af tidsskrifter: "Indtil nu har vi klaret os, tilgodeset af en favorabel dollarkurs. Vi har kunnet holde skindet på næsen. Men nu skal vi til at afskrive licenser, og selvom de i første omgang er små, er der brugergrupper, der vil blive frustrerede. Den proces begynder i de kommende år," siger han.

RUC: Pakkeløsninger binder

Situationen med at skulle afbestille forskningstidsskrifter er velkendt på Roskilde Universitetsbibliotek. Der har man nemlig i større eller mindre grad gjort det i flere år.

"Ja, vi skal afbestille hvert eneste år. Det er nødvendigt, hvis ikke materialekontoen i løbet af få år skal sluge hele bibliotekets budget. Vi har lige afbestilt for omkring 400.000 kroner. Hele vores materialekonto ligger på 9,2 mio. Af dem bruger vi 7 mio. på tidsskrifter. Så når de reelle prisstigninger ligger på minimum 6 procent, så mangler vi godt 400.000 kr., og det må vi i princippet så afbestille for hvert år, siger **overbibliotekar Claus Vesterager Pedersen**, som dog fastslår, at det hidtil har været muligt at undgå at afbestille meget benyttet materiale.

Universitetsbibliotekerne er bundet op på såkaldte 'big deals', hvor de køber store pakker af tidsskriftsabonnementer. Det gjorde i sin tid, at man fik mere for pengene, men nu er det et problem, fordi man ikke kan fravælge enkelte tidsskrifter. Og at fravælge de store og dyreste pakker, som for eksempel Elseviers tidsskrifter, er ikke en mulighed, fastslår Vesterager.

"Problemet er, at det er dem, folk vil have. Universiteterne skal jo have den litteratur, de skal bruge, og der er dokumentation for, at det bruges. Blandt bibliotekerne har vi diskuteret, om vi kunne boycotte forlag som Elsevier, men det er nok vanskeligt," siger han.

Også på KB er den hollandske gigant vanskelig at komme uden om. Michael Cotta-Schönberg oplyser, at udgiften til Elsevier-tidsskrifter lægger beslag på ca. 20 mio. kroner ud af de 45 mio., man i alt bruger på tidsskriftsabonnementer.

Kulturstyrelsen: Monopol

Bo Öhrström er kontorchef i Kulturstyrelsen og er med til at forhandle fællesaftaler for de danske universitetsbiblioteker. Han bekræfter, at udviklingen på RUC og KB, hvor man er begyndt at sortere tidsskriftspakker fra, er generel for hele landet.

Han fortæller, at prisstigningerne tidligere har været oppe på 10 procent årligt, men nu ligger nede omkring 5 procent, hvilket stadig er langt mere end bibliotekernes budgetstigninger. Med til forklaringen hører også, at der publiceres flere tidsskrifter end før. Det hjælper bare ikke bibliotekerne, at de får mere for pengene, hvis de ikke har råd.

"Vi har forsøgt at presse priserne, vi har god viden, og vi bruger vores internationale netværk. Men vi kan ikke gå andre steder hen og købe, for forskerne og de studerende har brug for de specifikke tidsskrifter. Så du har en monopol-lignende situation," siger Öhrström.

Problemet er det samme i alle lande. De store forlag har godt fat i de ældere dele på samtlige universitetsbiblioteker. Derfor er der ifølge Öhrström også talrige initiativer i gang for at bryde forlagenes monopol.

Et af dem er i CERN, hvor man som forsøg har udbudt udgivelsen af en række artikler til forskellige forlag og bedt om bud på, hvad det vil koste at få dem udgivet – vel at mærke i ren *open access*.

EU skubber på for Open Access

I det hele taget er det Open Access-bevægelsen, som Öhrström tror, kan bringe

Kæmpeprofitter på forskeres gratisarbejde

Forlagene bag de førende videnskabelige tidsskrifter skaber enestående monopoler og megaprofitter, mener business-professor Anders Drejer

bibliotekerne ud af den økonomisk nedadgående spiral, der også bliver kaldt 'tidsskriftskrisen'. Han noterer, at flere fonde begynder at stille krav om, at forskningen, de finansierer, også skal være offentligt tilgængeligt. Især i EU-regi er man langt fremme med den slags tanker.

"I det nuværende rammeprogram for forskningsfinansiering er det 20 procent, der skal udlægges til open access. Men i det næste rammeprogram – Horizon 2020 – er det intentionen, at al EU-finansieret forskning skal i Open Access. Det er dog ikke helt på plads. Der er stadig mange politikere, der mener, at de store forlags forretninger skal have lov at eksistere i fred," fortæller han.

“

At fravælge de store og dyreste pakker, som for eksempel Elseviers tidsskrifter, er ikke en mulighed.

Problemet er, at det er dem, folk vil have

Overbibliotekar Vesterager, RUC

Det, der i Öhrströms øjne virkelig vil batte, er, når de enkelte lande sætter ind med politikker omkring de offentlige forskningsbudgetter.

Afventer uni-ministerens udspil

Kontorchef Öhrström repræsenterede styrelsen i det Open Access-udvalg, der i maj 2010 afleverede en række anbefalinger til den daværende videnskabsminister Charlotte Sahl-Madsen. Men siden er der ikke sket det store på området.

I juli måned kom EU-kommissionen imidlertid med en række anbefalinger, der blandt andet handler om at sikre, at offentligt finansieret forskning bliver gjort tilgængelig så snart som muligt, og senest seks måneder efter første publicering. På den baggrund tror Öhrström, at uddannelsesminister Morten Østergaard snart vil tage initiativ:

"Når EU-kommissionen opfordrer landene til at gøre noget, så er ministeriet nødt til at finde ud af, hvad de mener. Det vil være pinagtigt, hvis ikke de gør noget," siger Bo Öhrström.

lah

Nogle oplever måske, at deres forskningsmiljø lever på trods af sparekrav og trange økonomiske kår. Til gengæld kan de glæde sig over, at andre har en rigtig god økonomi: De kommercielle forlag, der udgiver de store videnskabelige tidsskrifter, tjener styrtende med penge. Og vi taler ikke millioner, men milliarder – og det er i engelske pund!

Et godt billede får man ved at se på verdens største udgiver af videnskabelige tidsskrifter, det hollandske forlag **Elsevier**, der står bag hundredevis af journaler, herunder kendte titler som *The Lancet* og *'Cell'*. Moderselskabet Reed Elsevier havde i 2011 en omsætning på 6 mia. britiske pund, og ud af den drift kom 1,6 mia. ud som overskud. Ser man isoleret på journal-driften var omsætningen godt 2 mia. pund og overskuddet 768 mio.

Det giver en overskudsgrad på 37,3 procent, og det er et temmelig unikt resultat, konstaterer **Anders Drejer**, der er professor ved Institut for Økonomi og Ledelse på AAU.

"Der er ikke mange virksomheder, og slet ikke hele brancher, der har den slags overskud og tilmed har det i lang tid. Det ser mildest talt ret godt ud," siger Anders Drejer.

Ingen konkurrence truer top-tidsskrifter

Elseviers resultater er langt fra enestående. Et studie foretaget af fire forskere ved University of Leciester fortæller for eksempel om en overskudsgrad på tidsskriftsdriften hos John Wiley – en anden forlagsgigant – på 41 procent, og andre eksempler, hvor den ryger endnu højere op.

Ifølge Anders Drejer er det kombinationen af en række faktorer, der skaber et næsten ideelt forretningskoncept.

"De står i en enormt stærk konkurrencesituation. Bibliotekerne er nødt til at have de her tidsskrifter. Og selvom der også er konkurrence mellem forlagene, så er der ingen, der truer top-ratede tidsskrifter som for eksempel Harvard Business Review eller Strategic Management Journal. Det er en meget konstitueret branche," siger Drejer.

En anden faktor, der skaber basis for de fantastiske overskudsgrader, er produkterne, der stort set strømmer ind af sig selv.

"Det andet, som er så superfedt for forlagene, er, at de i vid udstrækning baserer

sig på frivilligt arbejde. At sidde i redaktionskomiteen er jo en ære, og leverandørerne ... vi forskere vil jo give vores højre arm for at skrive i et af deres tidsskrifter. Så de kombinerer gratis slavearbejde med afhængighed hos aftagerne – det er fantastisk smart," siger Anders Drejer.

Overskud øges

På de danske universitetsbiblioteker fortæles der om prisstigninger på de udenlandske tidsskrifter, der typisk ligger mellem fem og ti procent årligt. Ifølge kontorchef **Bo Öhrström fra Kulturstyrelsen**, der på vegne af de danske biblioteker laver aftaler med blandt andet Elsevier, har forlagene masser af gode forklaringer på, hvorfor det er nødvendigt at hæve priserne.

"De kommercielle forlag hævder, at de investerer en masse penge, og at de er nødt til at spare op til fremtiden. De kan en masse dygtige sange om det her, men der er stadig et gigantisk afkast," konstaterer Öhrström. Og nærlæser man regnskabsrapporten fra Elsevier ses det da også, at overskudsgraderne er øget fra 2010 til 2011. De højere priser bliver altså ikke modsvaret at større udgifter.

Elsevier har fremtidssikret 'forhandlingsmagt'

Ifølge Anders Drejer er prisstigningerne alene udtryk for den forhandlingsmagt, Elsevier har over for kunder, der er nødt til at have visse tidsskrifter.

Drejer tror, at videnskabelig forlagsvirksomhed vil være en guldgrube mange år ud i fremtiden. Selv hvis der kommer tvungen open access – hvor artikler vil kunne ses gratis på nettet – vil forlagene ud fra hans vurdering kunne lave flotte resultater, om end på et lidt lavere plan.

"De mest attraktive tidsskrifter vil fortsat være en god forretning. Alene fordi det er fedt at have 16 årgange af Strategic Management Journal stående på sit kontor. Det bliver for øvrigt lagt gratis på nettet, vistnok efter et år, og det er stadig en god forretning. Men de vil givet være nødt til at konsolidere sig og skruer antallet af medarbejdere ned. Så jeg tror, de kan holde fast i overskudsgraderne, men ud fra en lavere indkomst," siger Drejer.

lah

Ufrivillig tur i internettet

Når forskere ytrer sig i medierne om kontroversielle emner som højreekstremisme, risikerer de tilsvining på internettet.

For Rikke Peters blev det en voldsom oplevelse

"De tigger på sin vis om at dem, der ikke er på deres side, bliver voldelige og træder i karakter og giver dem sådan en røvfuld, at de aldrig kommer over det igen!"

Denne og andre tilsvarende personlige hilsener kunne **Rikke Louise Peters** læse få dage efter, at sitet Videnskab.dk i oktober skrev om hendes forskningsprojekt. Projektet handler om højreekstremistiske bevægelser og deres nye strategier, og det er åbenbart noget, som kan få folk op af stolene i visse hjem. I hvert fald måtte Rikke Peters, postdoc ved AU-centeret '**Den demokratiske offentlighed**', lægge ryg til en byge af kritik og direkte tilsvininger. Dels i debatten på Videnskab.dk, dels i det stærkt højreorienterede organ Uriasposten.dk.

UNG FORSKER

"Hvis det ikke var fordi jeg selv er kvinde, så må jeg efterhånden give muhammedanerne ret, at der er visse kvinder der vitterligt hører hjemme i en affaldssæk, heriblandt rikke lort i hoved røv pestilens," lød en af de mere personlige kommentarer.

Stressende at blive tilsvinet

På trods af at disse og mange af de øvrige smæderier tydeligvis er formuleret af personer, hvis respekt man egentlig ikke har brug for, hverken som forsker eller som menneske, så er det noget, der gør indtryk, når ens navn og person trækkes gennem svinestien.

"Det har overrasket mig, hvor stressende det er at være udsat for den type opmærksomhed. Det er noget, jeg har spekuleret meget over, så det har fyldt meget i min bevidsthed," siger Rikke Peters.

Selvom de færreste indlæg har været decideret truende, så har det ubehag, de medfører, alligevel en slags effekt.

"Der har måske været en enkelt på Uriasposten, der mente at sådan nogle som mig burde få et lag tæv. Ellers har jeg ikke fået trusler af fysisk karakter. Men jeg har i hvert fald været udsat for en form for udstillelse og latterliggørelse i sproglige ytringer, der skal frembringe nogle psykologiske mekanismer, der helt klart er lagt an på at gøre forskeren tavs," siger hun.

På **Uriasposten**, hvor man kan læse et kommenterende resume af interviewet med Rikke Peters på Videnskab.dk, har redaktøren suppleret sin artikel med et fremhævet billede af Peters taget fra hendes profil på AU's hjemmeside, samt med grafisk udklip fra hendes personlige Facebook-side, hvor man blandt andet kan se, hvordan hun har 'liket' foreningen Kirkeasyli i Århus og Jaques Derrida og Karl Marx.

Hetz: Personlige data lagt ud i offentligheden

Selvom der i princippet er tale om oplysninger, der er offentligt tilgængelige, har det for Rikke Peters været en grænseoverskridende oplevelse at fremmede mennesker har taget halvprivate informationer og delt dem mellem sig.

"Når man bliver lagt ud med billede, arbejdsadresse og semi-offentlige ytringer fra Facebook, så er det intimiderende for ens privatliv. Det er ubehageligt og stressende at vide, at der er folk, der hader en så meget, at de næsten udstiller en som legalt mål. Det er sat på spidsen, men de spiller jo på den angst," siger hun.

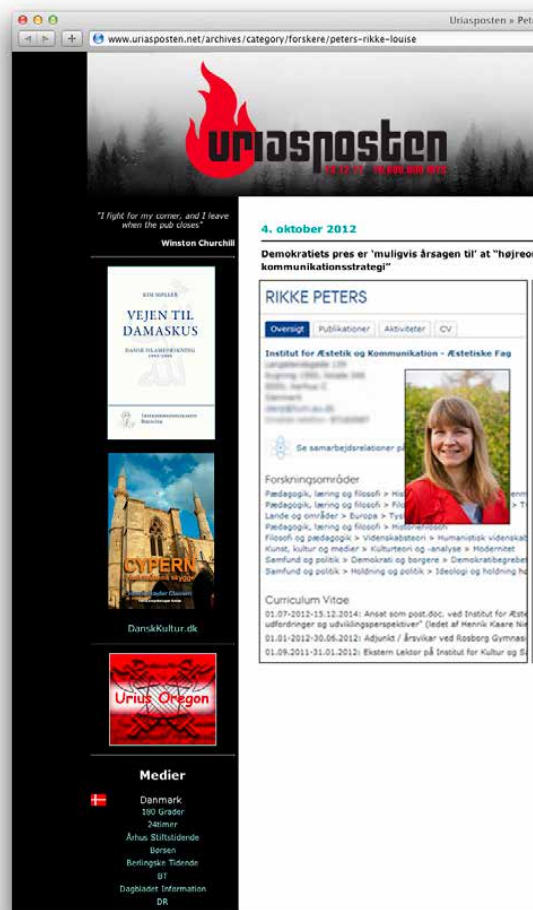
Selv er hun ikke i tvivl om, at der er bagtanker med hetzen, nemlig at lukke munden på de forskere, der i nogens øjne kommer med de forkerte ytringer. Det er både hendes erfaring ud fra studiet af de højreekstremistiske bevægelser i Tyskland, men også hendes vurdering af de kommentarer, hun selv har fået.

"Når man bliver lagt ud med billede, arbejdsadresse og semi-offentlige ytringer fra Facebook, så er det intimiderende for ens privatliv.

Det har den konsekvens, at jeg lige tænker mig om en ekstra gang, før jeg står frem i landsdækkende offentlige medier

Rikke Louise Peters

"De forsøger at blackliste folk. Man bliver kaldt marxistisk forsker, der nasser på offentlige midler. Nogle af de mere argumentatorisk velfunderede kalder det noget

Rikke Peters blev

uvidenskabeligt vrøvl. Og det er altså ikke rart på et forum som videnskab.dk, at ens forskning beskyldes for at være uvidenskabelig eller irrelevant," siger hun blandt andet med henvisning til den tidligere chefredaktør ved BT Erik Meier Carlsen, der som en af de første debattører var ude og afskrive Peters' forskning som "uvidenskabeligt vrøvl".

Hetz er helt normalt

En anden måde, visse debattører forsøger at afvise Rikke Peters på, er – som hun selv kalder det – ved at trække 'nazi-kortet'. Det går ud på at vende argumentationen 180 grader og beskyldte hende for selv at være nazist.

"De får det vendt til, at jeg elsker alt, hvad der har med indvandrere og muslimer at gøre, og i og med muslimerne er de nye

ets mudderpøl

Tilsvininger på nettet

hængt ud med foto og halvprivate facebook-oplysninger på Uriaiposten.net.

kolonister og værre end nazisterne, er jeg dermed også at regne for en nazist.”

Rikke Peters er 36 år, og for hende er det første gang, hun udsættes for en personlig hetz i offentlige debatter. Men selvom den konkrete hetz er kommet bag på hende, så har hun et eller andet sted været bevidst om, at hun som forsker inden for ekstremistiske grupperinger bevæger sig på et område, hvor man risikerer at træde nogle over tærne og dermed stille sig selv i skudlinjen.

”Det er desværre helt normalt, og noget man må forvente inden for et forskningsområde som dette, og det samme gælder på en række andre områder som demokratiforskning eller migrationsforskning og så videre. Derfor vil jeg også anbefale dem, der måtte opleve det, at man tager kontakt til forskere i

lignende situationer, man kan dele erfaringer med, og som kan fortælle om, hvordan de selv håndterer det.”

Holder sig mere tilbage

Men selvom hetzen på sin vis er normalt for en forsker inden for det område, og selvom Rikke Peters ikke føler sig direkte truet, så har den haft en effekt på hende, må hun konstatere. Hun har nemlig valgt at holde en lavere profil i forhold til medierne.

”Det har den konsekvens, at jeg lige tænker mig om en ekstra gang, før jeg står frem i landsdækkende offentlige medier. Og det er jeg faktisk selv rigtig træt af og utilfreds med. For jeg synes, at forskning skal videreformidles. Vi har en pligt til at ytre os. Så på den måde strider min måde at handle på mod mine egne principper om, hvad jeg synes er god forskning,” siger hun.

Til gengæld vil Peters ikke lade sig påvirke i forhold til at lade sin forskning dreje hen mod mere ukontroversielle områder:

”Jeg vil ikke lade mig styre af frygten og lade det påvirke de emner, jeg forsker i. Slet ikke. Tværtimod giver det mig enormt god input til, hvor min forskning skal bevæge sig hen i fremtiden,” fortæller hun og henviser til spørgsmålet om ytringsfrihed og offentlige debatter.

Skisma mellem ytringsfrihed og trusler

Rikke Peters personlige oplevelse med tilsvining har fået hende til at overveje skismaet mellem ytringsfrihed og den type ytringer, der dybest set har til formål at få andre til at holde op med at ytre sig.

”Ideelt set er der ytringsfrihed mellem borgere. Men jeg har svært ved at se, at rabiate synspunkter, der kun har til formål at svine andre mennesker til, kan være gavnlige for ytringsfriheden. Holdninger, der vil have fjenden til at tie ved hjælp af latente trusler. Det, som jeg grundlæggende set er udsat for er, at der kan være så store personlige omkostninger, at man holder sig tilbage fra at ytre sig. Jeg synes, der ligger en diskussion om, hvad ytringsfrihed er og bør være.”

Der falder mange harske bemærkninger af mod danske forskere, når de udtaler sig om politisk kontroversielle temaer. Her er et udpluk af debatindlæg på Uriaiposten.net.

“*Det er useriøst at danske skatteydere skal fundere forskere der vil være politisk korrekte, det er til at knække sig over at forskere lefler for korrektheden.*

Kommentar 20. november 2012 om Kristina Weibel, SFI

“*Diis-fantast Bjørn Møller. Et oplagt emne til landsforvisning, når fornuften igen indfinder sig i Danmark.*”

Kommentar 29. juni 2010 om Bjørn Møller, DIIS

“*Bliver man sindssyg af at være akademiker, eller er de det allerede inden de starter med at læse. En normal regering havde stoppet al støtte til sådanne idioter*

Kommentar 30. januar 2010 om Yngve Carlsson, Norsk institutt for by- og regionforskning

“*Denne "forsker" bevæger sig på videnskabelig grund! Han kan derfor ikke klandres for hans absolutte mangel på sund fornuft*

Kommentar 20. september 2012 om Ejvind Hansen, forskningschef på Danmarks Medie- og Journalisthøjskole

“*At blive kaldt højreorienteret eller højreekstremist af et voldspsykopatisk venstreeksekremet som Chris Holmsted Larsen er efter min mening en ganske pæn anerkendelse*

Kommentar 25. maj 2012 om Chris Holmsted Larsen, RUC

“*Seniorfusker Karin Helweg-Larsen er splitterravende gal. Det kan næppe overraske, at hun samtidig er politisk aktiv i Enfoldighedslisten*

Kommentar 22. juli 2012 om Karin Helweg-Larsen, SDU

lah

Inspirerende lærere

Gode studiekammerater betyder meget, fortæller undersøgelse om studerendes trivsel. Men det gør fagligt tilhørsforhold og mening med undervisningen også

Universitetslærere har ikke alene medansvar for, om de studerende lærer noget. De har også indirekte stor betydning for, om de studerende er glade og trives på deres studie, konkluderer **Anna Bager**, videnskabelig assistent på Center for Undervisning og Læring ved Århus Universitet, ud fra analyserne af de store trivselsundersøgelser, der sidste år blev lavet på AU.

Heraf fremgår det nemlig, at selvom godt socialt miljø og fællesskaber er vigtigt, så er det den faglige integration, der er den vigtigste faktor for studerendes trivsel: "Faglig integration handler om, at man føler sig som en del af et fagligt fællesskab, og her spiller underviseren i høj grad en rolle. Det er dem, der åbner faget for nye studerende, men også undervejs i studiet. De er adgangen ind i det faglige miljø".

Begrebet 'faglig integration' ligger øverst på en liste over de vigtigste faktorer for de studerendes trivsel, vurderet ud fra en stor spørgeundersøgelse, hvor 11.401 studerende deltog. Herefter kommer sociale faktorer som følelsen af, at man er del af et socialt fællesskab og ikke føler sig ensom, og herefter igen kommer betydningen af, hvordan faget og undervisningen er organiseret.

Mini-forskning i undervisning

Det med at 'åbne faget' for de studerende handler ifølge Anna Bager om at skabe en personlig interesse og engagement i faget, og det kan underviseren først og fremmest gøre ved at lade sit eget engagement brænde igenem: "Mange undervisere brænder utrolig meget for det, de laver. Kan de tage det med ind i klasselokalet, er man langt hen ad vejen".

Hun tror ligeledes, at en tidlig introduktion til forskningsmæssige discipliner i faget også er med til at få de studerende til at tage et fagligt ejerskab: "Det sker, når forskeren tager sin egen forskning med ind i klasselokalet eller supplerer undervisningen med forskningslignende aktiviteter – små opgaver, hvor de studerende føler, at de kan bidrage til forskningen. På den måde giver man gradvist

(Foto: Colourbox)

Hvis der ikke er klar sammenhæng mellem forberedelse, undervisning og

de studerende muligheden for at interessere sig for fagets kerne-problemstillinger og en fornemmelse af at kunne spille med. Forskning er jo noget, man skal ud og prøve, før man forstår det".

Hun opfordrer også underviseren til grundigt at gennemtænke forløbet af undervisningen og de studerendes rolle i undervisningsforløbet: "Det er vigtigt at tage de studerende som seriøse medspillere og bede dem spille med og stille krav. Tænk deres reaktioner og input med i undervisningen. Som underviser er det vigtigt, at du får en mængde respons fra de studerende, så man ved, om de arbejder med stoffet, om de forstår det, og om der er spørgsmål," siger hun.

Skal se formål med forberedelse

En anden ting, som undervisere ofte kan arbejde endnu mere med, er at skabe sammenhæng mellem de studerendes forberedelse og undervisning, og gøre det tydeligt, hvad de studerende skal opnå med forberedelsen.

"Man skal tænke over, hvor man gerne vil have de studerende til at flytte sig hen. Hvis man beder de studerende læse noget, så sig det højt hvorfor. Jo mere, du styrer

forberedelsen, jo bedre styr har du på, hvad de kommer med. Giver man retning med forberedelse, kan man i højere grad forvente, at de studerende forbereder sig kvalificeret. Det lyder banalt, men det virker".

“

Giver man retning med forberedelse, kan man i højere grad forvente, at de studerende forbereder sig kvalificeret. Det lyder banalt, men det virker.

Anna Bager

Her kommer Anna Bager ind på det, som også ligger højt på trivsels-faktor listen, og som er noget, der personligt har optaget hende meget, nemlig studiets organisering og sammenhængen mellem undervisning og eksamination.

Modsvar om dumme og dovne studerende

I oktober måned skrev hun sammen med ph.d.-studerende **Kim J. Herrmann** en analyse i Politiken, der samtidig var et indlæg i den debat om 'dumme og dovne studerende', der har verseret i Politiken samt Information, hvor flere debattører har ærgret sig over

ere skaber trivsel

eksamen, så kniber det både med motivation og trivsel for mange studerende.

studerendes manglende engagement og vilje til at tage ansvar for egen læring.

Bager og Herrmanns pointe var til gengæld, at motivationen til hårdt arbejde kræver, at de studerende kan se en klar sammenhæng mellem deres arbejde og de krav og forventninger, der stilles til dem. Studiemiljøundersøgelsen på AU viste, at det for mere end en tredjedel af de studerende er uklart, hvad der forventes af dem, og i den sammenhæng mener Bager og Herrmann, at det ikke er så mærkeligt, at det for nogle studerende kan knibe med motivationen.

Eksamensfokus er ikke skadeligt

Anna Bager fortolker trivselsresultaterne ud fra de studerendes tilgang. Og personligt forstår hun ikke, at det i visse kredse kan skabe så stor forargelse, at de studerende har brug for konkrete mål for undervisningen i form af eksamener: "Det lyder som en forbrydelse at forberede sig rationelt, men det er jo helt naturligt. Det er da kun en ufornuftig studerende, der ikke tænker på, hvad det skal ende med. At de tænker strategisk betyder jo ikke, at de ikke er interesserede".

Men det er vel ikke al læring, der kan testes ved eksamen?

"Der er et aspekt af almen dannelse, man ikke kan gå til eksamen i, det er rigtigt. Det må underviseren tage højde for. Men at sige, at vi underviser i A, men eksaminerer i B, det er en næsten urimelig måde at lave uddannelse på."

Er den sammenhæng, du efterlyser, ikke vejen væk fra det almindelige selvstudium og ansvaret for egen læring?

"Der er en bekymring for, at man nurser og fejrer foran de studerende. Men jeg synes ikke, det er det samme at lægge det åbent frem, hvad sammenhængen mellem undervisning, læringsmål og eksamenskrav er. Jeg tror ikke, man får dårligere studerende af at vise retning og stille krav."

Og heller ikke mindre selvstændige?

"Nej. Men det er forkert at tro, at alle ved, hvordan man studerer på første semester. Alle skal socialiseres ind i studievaner, og det synes jeg også, et universitet er forpligtet til. Man må give nogle metoder til forberedelse. Jeg brugte 6 år på at læse, og jeg synes stadig ikke, det er klart, hvordan jeg forberedte mig bedst. Hvis du samtidig ikke får feedback, fordi du går på storholdsundervisning med 400 andre, så får du først feedback, når du får en karakter efter eksamen. Så kan det være svært at se, hvad man ikke har forstået," svarer Anna Bager.

Dårlig organisering stresser

Hun noterer også, at faktorer som stress og arbejdspress ikke ligger højt på trivselsfaktorklisten. Men hun tror til gengæld, at dårlig organisering i uddannelsen er en større kilde til stress end arbejdsbyrden.

"Jeg tror, mange af de mest stressede studerende er det, ikke fordi de arbejder meget, men fordi de selv har høje forventninger til hvilke krav, der stilles til dem. Det er inkongruensen mellem det arbejde, de lægger, og forventningen til, hvad de får ud af det, som giver stress. Og har man en mere styret forberedelse, så vil det også give en klarere struktur, hvor de studerende kan se sammenhængen mellem indsatsen, og den belønning, de får," siger Bager.

Samtidig tror hun på, at kravet om en mere gennemtænkt og udtalt sammenhæng mellem undervisning og eksamination kan være en motiverende udfordring til de

forskere, der har tendens til at se undervisningen som en sekundær opgave.

"Det stiller større krav om stringens. Men jeg tror, det vil få nogle til at tage undervisningen lige så alvorligt som forskningen," siger hun, men tilføjer også, at man på **Center for Undervisning og Læring**, som er den universitetspædagogiske enhed på AU Business and Social Sciences, faktisk oplever en stigende interesse blandt universitetslærerne for at få hjælp til at gøre deres undervisning bedre.

lah

Det vigtigste for studerendes trivsel

1. Følelsen af at være fagligt integreret, dvs. at interessen for studiets fagområde er steget i løbet af studiet, og at den studerende føler sig som en del af et fagligt fællesskab, og
2. God kontakt til medstuderende, der opleves som generelt imødekommende, nemme at få kontakt til, samt følelsen af at være en del af et større socialt fællesskab.
3. Fravær af ensomhed
4. Oplevelsen af, at undervisningen er hensigtsmæssigt organiseret med et logisk forhold mellem læringsmål, eksamenskrav og undervisningsaktiviteter.
5. Et alsidigt udbud af sociale og faglige arrangementer
6. God kontakt til undervisere
7. Generel tilfredshed med det fysiske studiemiljø
8. Fravær af stærke stresssymptomer
9. Læsegruppeaktivitet
10. Mulighed for vejledning og feedback på faglige præstationer

Endvidere oplever de få studerende, der har været udsat for chikane af den ene eller anden art, et stærkt dyk i trivsel. Endelig er der en tendens til, at studerende med stærk tillid til egen formåen trives bedre.

(Kilde: AU: Studiemiljø 2011, Rapport nr. 1)

Italien: Fængsel for passivitet

Det var et chok for store dele af den videnskabelige verden, da en italiensk domstol i slutningen af oktober idømte seks fremtrædende seismologer hver seks års ubetinget fængsel samt dækning af sagsomkostninger og erstatninger for i alt 67 mio. kroner.

Baggrunden for dommen var et jordskælv, der i 2009 ramte byen L'Aquila. Skælvet fik en stor del af byens huse til at styrte sammen, hvorved 309 mennesker blev dræbt og flere end 1500 såret.

Forinden havde byens indbyggere faktisk frygtet, at et stort skælv var på vej. 6 dage før var de nemlig blevet ramt af et mindre jordskælv, og det havde skabt en voldsom bekymring blandt borgerne om, at det lille skælv – som det af og til er tilfældet – var varsel om et større.

Forskerne: Ingen fare

Derfor blev de seks seismologer, der er medlemmer af en national kommission, der har til opgave at vurdere den slags ricisi, kaldet sammen til møde om sagen. Mødet foregik i L'Aquila, og her blev forskerne spurgt ud om risikoen for et ødelæggende jordskælv som det, der ramte byen for godt 300 år siden.

En af seismologerne, **Enzo Boschi**, der er formand for Italiens nationale institut for geofysik og vulkanologi, skulle angiveligt have svaret, at "det er ikke sandsynligt, at et jordskælv på størrelse med det i 1703 vil opstå på kort sigt, men muligheden kan ikke totalt udelukkes."

Mødet bragte således ingen klare udmeldinger fra forskerne, men det fik vicedirektøren i beredskabsagenturet **Bernardo de Bernardini** – han blev også efterfølgende dømt – til at konkludere ved et efterfølgende pressemøde, at der ikke var fare på færde. Derfor sov befolkningen trygt i deres senge, da det fatale jordskælv ramte området natten til den 7. april.

Domspræmis: Nedtonede risikoen

Den offentlige anklager, der har ført sagen, klandrer kommissionen, fordi de ikke har taget befolkningstætheden og husenes dårlige stand i betragtning, og han mener, at kommissionen gik mere op i at lukke munden på borgerne end forberede dem på, hvad de skulle gøre.

Eller som en af de lokale, der mistede kone og barn, udtrykte det: han følte sig forrådt af videnskaben: "Enten var der noget, de

Byen L'Aquila blev i 2009 ramt af et ødelæggende jordskælv. Nu er 6 italienske seismologer dømt fængselsstraffe for ikke at advare ordentligt om faren.

ikke vidste, hvilket er et problem, eller også vidste de ikke, hvordan de skulle kommunikere det ud, hvilket også er et problem."

I forsvaret har forskerne slået på, at de ikke kan stilles til ansvar for de Bernardinis nedtoning af risikoen. Men det hjalp dem altså ikke i første omgang, idet de blev idømt samme hårde fængselsstraffe som de Bernardini.

Som sagt har retsforfølgelsen og dommen skabt ramaskrig i videnskabelige kredse. I første omgang protesterede 5000 geologer fra hele verden gennem et åbent brev til Italiens præsident Giorgio Napolitano. Efter dommen er der blandt andet kommet protester fra to videnskabsakademier – National Academy of Science i USA og Royal Society i England.

Kan domst

Forskere kan traditionelt ikke pådrages et sam

Sagen mod 6 italienske seismologer, der er blevet idømt lange fængselsstraffe for ikke at advare mod et dødbringende jordskælv, har fremkaldt protester og bekymringer blandt forskere over hele verden. Også herhjemme har forskere vændet sig ved tanken om, at man som forsker kan blive stillet til ansvar for ulykker, man er uden skyld i.

Sagen har skabt røre i det internationale forskersamfund, fordi det er en generel opfattelse, at det er helt ude af proportion at straffe forskere med fængselsstraffe. Også herhjemme skaber dommen forbløffelse. Men sagen lægger op til en mere principiel diskussion af, hvilket ansvar, der ligger i det at forske og have viden på et område. Og den diskussion er noget mere nuanceret.

Filosof: Ansvar og whistleblowing

Det mener for eksempel lektor og filosof **Jacob Dahl Rendtorff** fra RUC. Han ser en interessant modsætning mellem videnskabens egen forståelse af ansvar og så det etiske ansvar, forskeren kan stå med over for samfundet.

"Ideen i forskning er, at man er ansvarlig, når blot man er så objektiv som mulig. Det er forestillingen om, at forskeren ikke skal handle, men blot lægge mulighederne frem. Man skal fremlægge scenarierne, ikke tage beslutningen," fortæller han.

Men forskere kan også stå i en situation, hvor deres viden bliver negligeret, fortsætter Rendtorff og giver som eksempel den mislykkede opsendelse af Challenger-rumfærgen, hvor visse ingeniører kendte til den risiko, der fik rumfærgen til at eksplodere.

"Taler man om ansvaret her, så er man nødt til at se sin viden fra samfundets side. Og så er forskeren nærmest nødt til at være whistleblower og gå i pressen og sige: jeg har den her viden, som jeg ikke kan komme af med," siger han.

Fagvidenskab kontra samfundsansvar

Personligt er Jacob Dahl Rendtorff fortaler for, at forskere har et ansvar for aktivt at bringe deres viden i spil.

"Ja, det synes jeg, man har. Det gode eksempel er jo tobaksindustrien, som vi kender fra filmen 'The Insider', hvor en kemiker beslutter at blive whistleblower. Du ser det også inden for klimaforskningen, hvor der virkelig er nogle, der råber vagt i gevær og kæmper for det, de tror på."

I sit arbejde på Institut for kommunikation, virksomhed og informationsteknologier,

ole drage forskere til ansvar?

funds- og rets-ansvar, men 6x6 års fængsel til italienske seismologer flytter drastisk ved det

støder Rendtorff løbende på skismaet mellem henholdsvis den fag-videnskabelige og den samfundsmæssige ansvarsopfattelse.

”Et godt eksempel, når man studerer virksomheder, er, om man skal være normativ i forhold til, hvad der er den rigtige måde at lede virksomheden på, eller om man skal holde sig tilbage og beskrive mere teoretisk, hvad der er foregået. Jeg synes, man har et ansvar for at sige, hvad man mener om noget. Man er ikke færdige med analysen, hvis ikke man går videre og diskuterer de normative forhold.”

Forskellige typer videnskabeligt ansvar

Vidensforsker **Cecilie Glerup** studerer i forbindelse med sit ph.d.-projekt på CBS i forskellige opfattelser blandt forskere omkring deres samfundsmæssige ansvar. Hun har blandt andet nærstuderet to laboratorier i henholdsvis USA og Danmark, og her oplevede hun ganske store forskelle i de måder, man oplevede sit ansvar.

”Laboratoriet i Danmark arbejder med grundforskning, og deres tanker om ansvarlighed går først og fremmest på, at deres forskning skal være korrekt og leve op til videnskabelige standarder. På laboratoriet i USA er der ligesom noget oven i. Her arbejder de med at udvikle medicin, og de er meget optaget af ansvaret for de patienter, der skal bruge medicinen,” fortæller Cecilie Glerup.

Som en del af projektet har hun kategoriseret forskellige typer af ansvarsopfattelse inden for videnskaben, der rækker fra et snævert videnskabsetisk fokus på objektivitet og akuratesse over et bredere ’samfundssind’ og til en økonomisk ansvarsfølelse i forhold til at kunne levere forskning, der hurtigt kan omsættes til produkter.

Sagen i Italien handler i hendes øjne netop om forskellige syn på videnskabens ansvar. For mens de italienske forskere angiveligt har været fokuserede på ikke at sige mere, end de havde videnskabeligt belæg for, så havde borgerne nogle mere praktiske forventninger:

”Dommen kan ses som udtryk for, at forventningerne fra borgerne til forskningen har ændret sig i forhold til tidligere. Fakta fra forskere bliver vurderet som et offentligt gode på lige fod med lægebehandling og politiarbejde. Og som alle andre offentlige goder skal dem på jobbet kunne tage ansvar for det, de siger. Forskerne har nok haft en mere klassisk videnskabelig tilgang.”

Ansvar at komme ud i rette forum

For Cecilie Glerup er sagen således også udtryk for, at videnskabens verden og det omgivende ’lægmands-samfund’ er kommet nærmere hinanden. Forskningsinstitutioner betragtes i højere grad som del af den offentlige sektor, som der kan stilles krav til, og som man også stiller til ansvar.

”Man ser det som en del af velfærdsstaten og et offentligt gode. Når man betaler forskere nogle penge, skal der komme noget retur, som man kan bruge til noget,” fortæller hun. Det er en udvikling, mange forskere reagerer imod, fordi videnskaben traditionelt har været et fredet område, der kun skulle stå til ansvar indadtil. For Cecilie Glerup virker det dog ikke så underligt.

”Det er meget komplekst, men jeg synes, at forskning må acceptere at være en del af et system, hvor alle prøver at tage de bedste beslutninger på baggrund af deres viden – det være sig forskere, læger, skolelærere – og

bliver stillet til ansvar, hvis man ikke gør det,” siger hun.

Hun mener således også, at forskere har et ansvar for, at deres viden kommer i spil: ”Tager man for eksempel klimadebatten, så synes jeg, det er lidt sært, hvis man er klimaforsker og ikke deltager debatten. Selvfølgelig er det forskelligt, hvor spændende vi synes, det er at debattere, og hvor gode vi er til det. Men så må man finde den kanal, hvor man synes, man bedst får det ud. Det synes jeg faktisk, man har en forpligtelse til, og jeg tror i højere grad, at befolkningen har en forventning om det.”

“

Fakta fra forskere bliver vurderet som et offentligt gode på lige fod med lægebehandling og politiarbejde. Og som alle andre offentlige goder skal dem på jobbet kunne tage ansvar for det, de siger.

Cecilie Glerup

Biologiprofessor:

Som eksperter har vi oplysningspligt

Kaj Sand-Jensen, der er professor i ferskvandsbiologi ved KU, har jævnligt ytret sig i miljødebatten. Men det ærgrer ham, at han ofte står alene som videnskabsmand med sin kritik. I hans øjne er man som forsker forpligtet til at byde ind med sin viden.

”Samfundet investerer store pengemidler i os, og derfor mener jeg, vi har en oplysningspligt. Så skal vi også deltage aktivt i debatten. Det var en kongstanke fra den tidligere KU-rektor Ove Nathan, at vi skulle blande os i samfundsdebatten, og det forsøger jeg at efterkomme,” fortæller Sand-Jensen.

Han oplever dog, at tendensen i mange år er peget væk fra Nathans tanker om aktivt debatterende forskere.

”Folk er utroligt bange for at udtrykke vurderinger på faglige grundlag, fordi det kan opfattes politisk. Men man kan jo udmærket melde rent ud, at stigende koncentration af pesticider i drikkevandet er et problem for samfundet og koster kassen. Dem, der beskæftiger sig med de her spørgsmål, har efter min mening en oplysningspligt, og den lever de ikke op til. De sidder og putter med deres viden. Nogle føler måske, det ikke er et ansvar, og at de kun skal meddele sig i artikler på udenlandsk. Andre er bange for debatten i medierne,” slutter Kaj Sand-Jensen.

lah

Ny AU-avis med 'lic'

I 2010 blev AU-ledelsen kritiseret for at indføre styring og censur i bladet CAMPUS. Nu laves der ny intern avis, og ledelsen lover fuld

Et moderne universitet bør have en kritisk og åben intern debat. Alligevel har uni-ledelser i stigende grad mainstreamet medier til 'corporate information'. Det skete tidligst på DTU, så på CBS og i 2010 var turen kommet til Århus Universitet, hvor omstruktureringer og flere beskyldninger om censur/selvrensning skabte debat. Efter kritik fra ansatte og studerende er der udarbejdet rammer for et nyt, redaktionelt uafhængigt medie på AU, med ledelsens velsignelse.

Fra medarbejderside er der således optimisme og tiltro til, at man nu i realiteten får et kritisk medie, der også kan gå hårdt til ledelsen, når der er behov for det.

"Det har været mit indtryk, at ledelsen tidligere har ønsket at dæmpe kritikken af forandringsprocessen og ønsket at styre debatten. Det har efter min mening været helt uhensigtsmæssigt og fejlvurderet at gøre det, og det kan

Kommissorium for AU-medie

Om AU-mediets formål hedder et bl.a.

- AU-mediet skal være perspektiverende og debatskabende.
- AU-mediet skal under behørig hensyntagen til sit samlede ansvar tage centrale spørgsmål op til dybdegående og kritisk behandling.
- AU-mediet skal være et internt medie og har derfor ikke som selvstændigt formål at profilere universitetet eksternt.
- Redaktionskomiteens arbejdsopgaver er bl.a.
- At fastlægge de overordnede redaktionelle principper i samarbejde med redaktøren under iagttagelse af AU-mediets formålparagraf, hensynet til informations- og ytringsfriheden og det ansvar, der modsvarer AU-mediets nødvendige frihedsgrader.
- At sikre AU-mediets redaktionelle frihed, herunder at fastholde armslængdeprincippet.

ikke undgå at give bagslag. Derfor er det stærkt opmuntrende, at ledelsen nu vil sætte debatten fri. Det står den sig meget bedre ved," siger lektor **Tonny Brems Knudsen**, som har siddet i en arbejdsgruppe omkring det nye medie.

Studenterkritik banede vejen

Kritik banede vejen for det nye organ. Studenterne skrev et åbent brev til rektor Lauritz B. Holm-Nielsen og bestyrelsesformand Michael Christiansen:

"Universitetet bør, i kraft af sin status som videnskabelig institution, være åben for en kontinuerlig og sund diskussion af sine forhold. Men når man, i disse dage, kan læse i medierne, at ledelsen løbende noterer sig, hvem der fremfører kritik og generelt ikke anerkender medarbejdere og studerendes beskrivelser af debatkulturen, går det ikke kun ud over debatten, men også universitetet selv..."

Giv universitetsavisen UNIVERS et frihedsbrev, så vi får en uensureret debat og uafhængig og nærværende journalistik om Aarhus Universitet..."

Indfør en årlig evaluering af medarbejder- og studenterinddragelsen, hvor man inddrager studerende og medarbejdere, både dem i og udenfor formelle organer."

Tydelig redaktionel uafhængighed

Tonny Brems hæfter sig først og fremmest ved, at der ligger et kommissorium,

hvor det fremgår, at mediet har redaktionel uafhængighed.

"Der er nødt til at være redaktionel frihed. Alle de gode intentioner, ledelsen har for avisen, kan ikke opfyldes, hvis der opstår tvivl om, at der er armslængde til ledelsen. Det var holdningen hos mig såvel som hos resten af følgegruppen, og prorektor, der sad for bordenden, meldte da også tidligt ud, at det kunne han godt se ideen i," siger Tonny Brems.

Strukturen omkring avisen bygges op på den måde, at redaktøren personalemæssigt skal referere til AU's vicedirektør for kommunikation, men omkring indholdet er det en redaktionskomite med repræsentanter for medarbejdere, studenter og ledelse, som vedkommende skal samarbejde og rådføre sig med.

Rådet vil få syv medlemmer. Heraf vil de fem blive udpeget af de akademiske råds formænd sammen med en repræsentant for ledelsen.

Tonny Brems betragter redaktionskomiteen som en afgørende foranstaltning for, at redaktionen kan agere med armslængde til ledelsen, og han frygter ikke, at ledelsesindflydelsen på, hvem der skal være medlem, får nogen betydning.

"Ledelsens indflydelse har ikke været et diskussionspunkt, og det har ikke strejft mig som et problem. Formændene for de akademiske råd er fire meget stærke personer, der repræsenterer både medarbejdere

ence to kill'

redaktionel frihed

og studerende. Jeg kan ikke forestille mig, at ledelsen vil blokere for deres kandidater," siger Brems, der selv sidder i Akademisk Råd for Business and Social Sciences.

Vicedirektør overtrumfede redaktør

Baggrunden for det nye medie var de heftige diskussioner og den utilfredshed, som AU næsten er boblet over med efter de store strukturændringer, samt en udbredt fornemmelse af, at ledelsen forsøgte at knægte debatten, bl.a. i det hidtidige AU-medie UNivers. Det fik de tre studenterorganisationer til at skrive et fælles åbent brev, hvor de efterlyste et uafhængigt, kritisk medie på universitetet, og den ide tog ledelsen til sig og nedsatte to arbejdsgrupper.

Kort efter fik man et godt eksempel på problemet, da Information skrev om, hvordan ledelsen i flere tilfælde havde blandet sig og blandt andet stoppet et kritisk interview med den nye dekan Mette Thunø. Tidligere – i 2010 – har FORSKERforum skrevet, hvordan den tidligere vicedirektør for kommunikation mod redaktørens vilje har forkastet et kritisk indlæg i UNivers.

“

Efter min overbevisning vil det ikke kunne forekomme, at ledelsen kan gribe ind i redigeringen, og jeg vil heller ikke mene, at redaktøren skal fremlægge noget for ledelsen, før det bliver bragt.

Lektor **Tonny Brems Knudsen**

Men den slags ledelsesindblanding tror Tonny Brems Knudsen, man vil kunne undgå fremover.

"Efter min overbevisning vil det ikke kunne forekomme, at ledelsen kan gribe ind, og jeg vil heller ikke mene, at redaktøren skal fremlægge noget for ledelsen, før det bliver bragt. Hvis ledelsen så er uenige i kritikken, må de efterfølgende tage til genmæle," siger han.

Redaktionskomite en fordel

Som redaktør på det tidligere AU-organ Campus har **Hans Plauborg** på egen krop oplevet, hvordan AU-ledelsen til tider har haft en lidt for stor finger med i det

redaktionelle spil, og det har også været hans indtryk, at den redaktionelle frihed på UNivers har været begrænset.

Derfor hilser han oplægget til det nye AU-medie velkommen: "Jeg tror i hvert fald, at man med en redaktionskomite har hjulpet redaktøren. Så er det komiteen og ikke redaktøren, man skal skyde på fra ledelsen og andre sider" siger Plauborg, der i dag leder AU's tv-produktion.

Han tror personligt, at hans egne muligheder for at lave kritisk journalistik på det gamle CAMPUS havde været bedre med et setup som det, der nu bliver grundlag for den nye AU-avis: "Ja, det ville jeg tro. Nu var der ikke noget klart kommissorium for Campus, og ordene 'debattskabende' og 'kritisk' indgik i hvert fald ikke. Så alene det, at man har ordene ... og så må man jo strides om dem efterfølgende".

Forskellige medarbejder-opfattelser af 'kritisk journalistik'

Det er et åbent spørgsmål, hvor stor indflydelse ledelsen og ledelsesrepræsentanter får ved sammensætning af redaktionskomiteen. At disse er "indstillet" af de akademiske råd, synes Plauborg er ganske oplagt. Men han advarer også om, at der blandt medarbejderrepræsentanter kan være forskellige opfattelser af, hvad god journalistik indebærer.

"Det er jo meget personafhængigt, hvordan man definerer begreber om journalistikken. Da jeg lavede avis, var der også mange, der sagde: Hvorfor skriver du ikke kritisk om det og det? Men når det ramte folk selv, var det alligevel ikke godt. Den kritiske journalistik vil man måske godt læse, når det går ud over andre. Men kommer det tæt på en selv, går principperne pludselig bort. Så længe et medie ikke er betalt af uafhængige brugere, kan man komme til at stå i nogle konflikter, sådan er det bare," siger Hans Plauborg.

Det nye medie skal ifølge planen udkomme seks gange om året på papir, første gang til foråret. På længere sigt skal det dog overgå til udelukkende at komme på nettet. Ansættelsen af en redaktør og en journalist til mediet er i gang.

Prorektor lover: Ingen ledelsesbremse

Det nye medies redaktør skal ikke have ledelsesgodkendelse af artikler, bekræfter prorektor **Søren E. Frandsen**, der har været universitetsledelsens repræsentant i arbejdet med det nye AU-medie. Kritiske indlæg og artikler vil ikke blive bremset af ledelsen.

"Nej, det vil ikke kunne finde sted, og netop for at sikre, at der er armslængde, har vi etableret en redaktionskomite. Hvis nogen er utilfredse med den redaktionelle linje, så går drøftelserne via komiteen i fuld åbenhed," siger Frandsen.

Hvor vidt strækker den redaktionelle uafhængighed?

"Der er redaktionel uafhængighed. Avisen skal naturligvis produceres under ansvar for eksempelvis injurielovgivningen, god etisk presseskik og principperne om det at skrive en god avis.

Hvilke fordele ser du ved en kritisk AU-avis?

"På et universitet skal der være højt til loftet. Medarbejdere og studerende skal have mulighed for at komme til orde og høre, hvad der foregår og få det belyst. Der skal være et forum for god debat og belysning af centrale vilkår for forskning og uddannelse, og herunder også kritik af ledelsen. Det kan naturligvis også være en kanal for ledelsen til at informere – hvis vi da bliver spurgt. Det er ikke noget, vi kan stille krav om."

Er i kommet til nye erkendelser omkring behovet for kritisk intern debat?

"Jeg vil ikke kalde det nye erkendelser ..."

Men det nye medie udspringer vel af manglende tilfredshed?

"Det afspejler, at vi tog et ønske fra de studerende og medarbejderne alvorligt og igangsatte en omfattende proces med at etablere et nyt medie. Og jeg har selv været meget tilfreds med forløbet og det resultat, vi i enighed er nået frem til," siger Søren E. Frandsen.

lah

Professionshøjskoler

Det scenario har lange udsigter, hvis der tolkes

”Nej. Hverken på kort eller langt sigt er der udsigt til, at professionshøjskolerne – med mellemuddannelserne til sygeplejersker, lærere, pædagoger m.fl. – fusioneres med universiteterne som i Sverige eller colleges i England. Det vil kun ske, hvis der er en stor rationaliseringsgevinst i det, dvs. hvis politikerne tror, at der er effektiviseringer ved at lave mastodonter. Men den aktuelle finanslov 2013 indikerer ikke en fusion, måske tværtimod. Og der er også udviklingstræk hos professionshøjskolerne med mere specialisering, som taler imod”.

Det vurderer AU-lektorerne **Lars Thorup Larsen** og **Jens Erik Kristensen** samstemmende. De har begge analyseret udviklingen i professionerne og professionshøjskolerens opgaver i det seneste årti. Og de er åbenlyst uenige med en anden af sektorens eksperter, SDU-professor **Katrin Hjorts** forudsigtelse:

”Rationelt set er den danske opsplitning i to søjler unødigt og uproduktiv, så om ti år er søjlerne slået sammen”.

“ Rationelt set er den danske opsplitning i to søjler unødigt og uproduktiv, så om ti år er søjlerne slået sammen
SDU-professor Katrin Hjort

Professionssektoren: Opgradering

Lektor og forskningsdirektør Søren Gytz Olesen fra professionshøjskole-sektoren VIA i Aarhus er derimod principielt enig med Katrin Hjort, men han er også enig i, at den seneste udvikling kan tolkes pessimistisk:

”Politisk er der usikre signaler, men jeg håber da, at hun får ret. Den danske opsplitning mellem prof.ba og uni'-ba er ulogisk, og den har man ikke i andre lande. Det er nødvendigt at opgradere standarden, anseelsen og respekten for professionssektoren”, siger han. ”Men fusion er ikke nødvendigvis løsningen. Man kan også forestille sig et scenario, hvor vi får status som uni', dvs. reguleres af samme lov med forskningsret, med samme stillingsstruktur og med ret til at få del i forskningsmidler. Og ja, det vil kræve en opkvalificering af personalet, men den kan jo ske over en årrække, fx de næste ti år”.

Han tolker den politiske stemning som

at det er perspektivet, og politikerne kan også udlægge finansloven-2013 sådan, men i praksis får professionssektoren ikke noget forærende:

“ Politisk er der usikre signaler, men jeg håber da, at Katrin Hjort får ret. Den danske opsplitning mellem prof.ba og uni'-ba er ulogisk, og den har man ikke i andre lande. Det er nødvendigt at opgradere standarden, anseelsen og respekten for professionssektoren
Søren Gytz Olesen, VIA Aarhus

”Politikerne anerkender, at der kan forskes i vores regi, men der er kun afsat et beskedent beløb til formålet, så indtil videre skal vi finansiere af egen lomme”, siger han. ”Og helt kynisk set handler det jo også om, at det er de samme forskningsmidler, som vi skal slås om. Derfor ser vi ikke den store velvilje fra uni's side, hvad angår åbning overfor professionssektoren”.

FL-2013: Opgradering men uden økonomisk løft

Regeringen har kaldt finanslovsforslaget for en styrkelse af kvaliteten på professionshøjskolerne og udlagt bevillingerne som en forhøjelse. Men det benægtes af sektoren, som siger, at der bliver stillet højere krav til lærer- og pædagoguddannelserne, men for færre penge. Det har rektor Stefan Hermann fra professionshøjskolen Metropol skrevet til uddannelsesminister Morten Østergaard (R). I år har sektoren haft 287 mio. kroner til kvalitetsløft, men næste år får man kun 267. Samtidig er det kommet bag på professionshøjskolerne, at 45 millioner kroner af midlerne er øremærket til forskning i lærer- og pædagoguddannelserne.

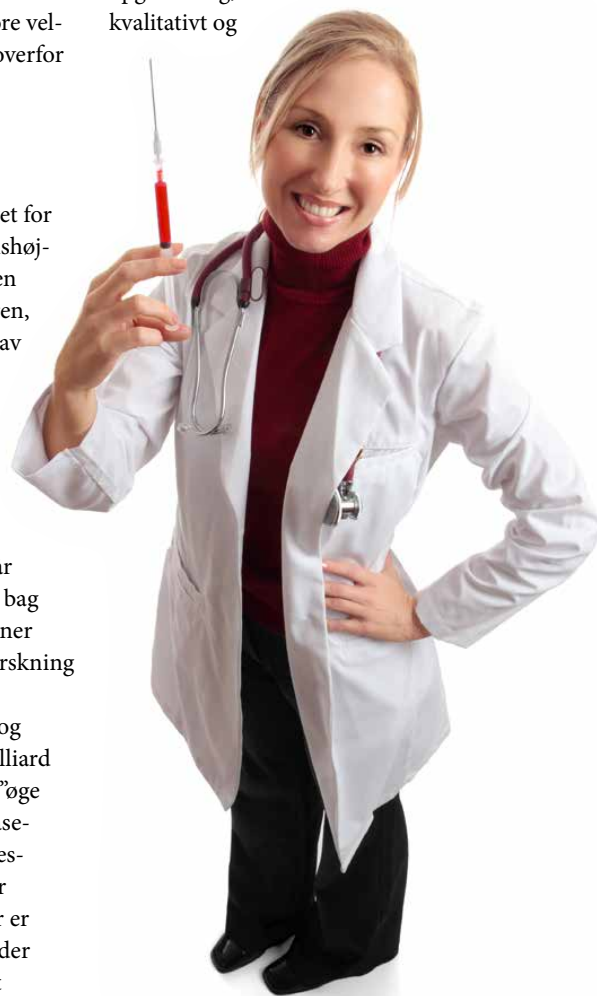
Minister Østergaard udlagde det dog sådan, at regeringen nu afsætter en milliard kroner over de kommende tre år til at ”øge kvaliteten” og ”øge viden- og evidensbase-ringen” på erhvervsakademier og professionshøjskoler: ”Det er et gearskifte for hele professionshøjskole-sektoren. Der er ikke bare tale om, at investeringen holder sit niveau; det har også fået prædikatet

forskning på sig, som har været et stort ønske fra professionshøjskolerne”, siger Morten Østergaard.

Analyse: Forsat to sektorer

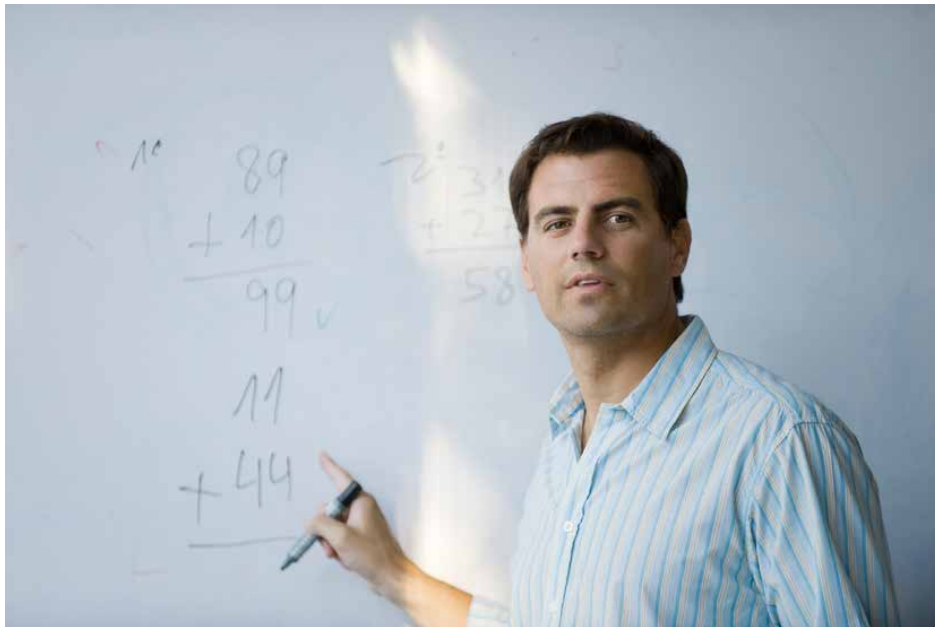
”Ingen tvivl om, at den radikale minister Østergaard har det som sin mærkesag at få hævet og opgraderet professionsuddannelserne. Sektoren fylder meget og er højt prioriteret. Men lige nu er samfundsøkonomien ikke til at opgradere professionshøjskole-sektoren. Derfor lander ministeren på mellemhånd, når han taler om opgradering, men uden et økonomisk løft. Det kan tolkes på flere måder”, siger **AU-lector Jens Erik Kristensen**, der forsker i pædagogikkens idehistorie.

”Status er altså, at politikerne fortsat opererer med to sektorer. Professionshøjskolerne har ellers haft et stærkt ønske om opgradering, såvel kvalitativt og

fusioneret med uni'?

es i finanslovsforslag 2013, mener eksperter

statusmæssigt. De har set opad med ambitioner om at blive mere universitære med forskningsret, forskningsbaseret undervisning osv. Det er ofte blevet italesat og diskuteret som en 'akademisering'. Men de politiske realiteter peger ikke lige den vej, og selv om det udlægges, som at de har fået 'ret til at forske', så er det foreløbigt i meget begrænset omfang kun relateret til det mere 'anvendelsesorienterede'. Og det skal ske i samarbejde med uni'erne".

Opgradering, men uden fusion

"Jeg tolker finanslovens og de politiske signaler sådan, at den politiske stilstand har fået professionshøjskolerne til at renoncere på et tættere samarbejde med uni'erne. De er trætte af de hjemlige uni'ers træghed og armslængde, så derfor arbejder de nu for en større autonomi som 'university colleges', med mere selvstændige rammer for selv at iværksætte forskning, der bare skal være mere direkte professions- og 'anvendelsesorienteret' end det, uni'erne hidtil har kunnet levere til dem. Problemet er for dem at få defineret, hvad det så mere præcist vil sige og omfatte", siger han.

"Og øget forskningsmæssig autonomi er måske løsningen, for der er andre elementer, som pt. taler imod en øget 'akademisering'. Modsat universiteternes et-faglige akademiske bæere er professions-bæerne rettet mod praksis

og har et andet fokus", siger han. "Det vil derfor være en teknokratisk løsning at fusionere de to sektorer, og det ville ikke med et slag få indholdet i de to sektorer til at hænge sammen. Men man kan selvfølgelig politisk beslutte, at en professionsba' pr. definition skal have samme status som en uni-bachelor".

“ Men lige nu er samfunds-økonomien ikke til at opgradere professionshøjskole-sektoren. Derfor lander ministeren på mellemhånd, når han taler om opgradering, men uden et økonomisk løft. Det kan tolkes på flere måder
AU-lektor Jens Erik Kristensen

For en opgradering af professionshøjskolerne forskningsret uden for uni-regi taler også, at mellemuddannelsernes politiske betydning faktisk er under drastisk ændring, lyder AU-lektorens vurdering:

"Disse uddannelser har fået en stærkt øget betydning i den aktuelle omlægning af velfærdspolitikken i konkurrencestatslig retning. Derfor samles de under etiketten 'velfærdsprofessioner'. Deres uddannelser skal i langt højere grad end tidligere gøre dem til effektive og professionelle agenter for en ny

velfærdspolitik. På tværs af traditionelle professionsgrænser handler det om mobilisering, inklusion og optimering af nationens menneskelige ressourcer i den globale konkurrence- og om forebyggelse af de problemer, der belaster de offentlige budgetter".

Professionssektorens formål under forandring

"Når velfærdspolitikken omstilles, ændres opgaverne og formålet med de velfærdsprofessionelles indsatser. Derfor arbejdes der ihærdigt på at ændre uddannelsesfokus i både pædagog-, lærer-, socialrådgiver- og sygepleje-uddannelserne. De skal i højere grad imødekomme de nye kompetencekrav, som stilles i praksis. Hver enkelt professionsuddannelse får nye kompetencemål, afledt af praksiskrav. Og samtidig skal de have øget forskningsbaseret og -viden om evidens - 'om hvad der virker' - men det betyder netop ikke en øget akademisering. Snarere tværtimod", siger han og forklarer, at folkeskolelærere fx skal vide, hvilken pædagogik, der virker, uden at lærerne selv er undervisningseksperter.

"Det taler altså for en voksende målretning af uddannelserne mod praktiske kompetencekrav støttet af en vis anvendelsesorienteret forskning, men det taler altså imod en egentlig akademisering", siger han og slutter:

"Og det er måske en udmærket løsning for begge sektorer. Professionshøjskolerne bevarer deres autonomi med opgraderet professionalisering, men uden at skulle ud i en 'akademisering' og med selvstændige udviklingsmuligheder. Og set fra uni'ernes side undgås en situation med tvangsfusion af sektorerne, som formodentlig bare ville betyde en erosion af de akademiske standarder. At fusionere to sektorer med så forskellige forudsætninger og målsætninger kan under de nuværende forudsætninger kun ske pragmatisk ved at fikle med og devaluere uni's standarder og niveau".

jø

Se næste side om professionsuddannelserne.

Professions-uddannelserne:

Uddannelseseksperter vurderer, at mellemuddannelserne til lærere, pædagoger og sygeplejersker rummer mange dilemmaer ...

Professionsuddannelserne står i centrum i mange af velfærdssamfundets kernekonflikter. Mest hører vi til debatten om folkeskolen og skolelærernes opgaver. Men der er også konflikter om børnehaven skal være en slags førskole, om sygeplejersker skal overtage flere pleje- eller læge-opgaver osv.

Debatten skyldes ikke bare, at de

professionelle er for dårlige. Derimod er det sikkert, at samfundets krav til dem ændrer sig løbende, så kvalifikations- og kompetencekrav bliver nogle andre. Og sektoren har oplevet turbulente strukturændringer i det seneste tiår, groft fra *MVU'ere* over *CVU'ere* til *professionshøjskoler*.

Der er politisk anerkendelse af, at professionssektorens skal opgraderes fagligt og statusmæssigt. En mulighed er en 'akademisering' og en slags universitetsstatus, måske igennem en fusion. Foreløbig har de dog kun fået ret til at kalde sig "professionsbachelorer", med et titellån fra uni. Og foreløbig er ønsket om selvstændig forskningsret parkeret i en opkvalificering, som skal købes på uni'erne.

Når der ikke er kommet en politisk snuptags-løsning på grænselandet til uni'erne skyldes det også, at der er nogle påtrængende dilemmaer omkring professionsuddannelsernes rolle og funktion, forklarer forskere i sektoren.

Velfærdsuddannelserne

Professionsuddannelserne kaldes ofte *MVU'ere*, de mellemlange videregående uddannelser. Men de kaldes ofte "velfærdsuddannelser", fordi de handler om arbejdet med mennesker (det affektive arbejde) inden for uddannelse, sundhed og socialt arbejde.

Og professionsuddannelser til lærere, pædagoger, sygepleje eller socialrådgivning har været et meget omdiskuteret felt og har været udsat for mange reformer det seneste tiår. Mest omtale har reformen af læreruddannelserne 2007 fået, fordi det berører mange mennesker.

"Der har været stor debat om sektorernes rolle i samfundet, og der er forvirring om, hvad professionernes faglige rationale er. Det har skabt rådløshed og opbrud i sektoren, først og fremmest udløst af, at det faktisk er meget vigtige uddannelser, der handler om centrale felter i det moderne samfund, børn, unge, ældre m.m. I Skandinavien kædes velfærdsområderne sammen med velfærdsstatens opståen, som noget man 'naturligt' betalte til over skatterne. Men med presset på velfærdsstaten er også velfærdsuddannelserne kommet under pres. Velfærdsordninger er løbende til uddannelses- eller socialpolitisk debat – og velfærdsuddannelserne udsættes for løbende reformer. Det betyder konstante forandringskrav. Staten dikterer, at man lever

op til fastlagte standarder, fx hvad angår 'produktion' eller effektivitet", forklarer **Katrin Hjort**, der er SDU-professor i pædagogik og uddannelsesforskning og særligt har forsket i professionsuddannelsernes sociologi.

Uddannelser under krydspres

"Når velfærdsstaten kommer til diskussion – efter 1990 – så udfordres velfærdsområderne også. Det er i højere grad blevet en 'konkurrencestat', hvor staten er et firma, som man shopper velfærdsordninger hos, eller som der 'investeres i' ud fra forventninger om 'afkast'. I det spil er velfærdsuddannelserne – unge, ældre, sygdom m.m. – blevet et højt politiseret område, som følges under stor opmærksomhed. De kommer i krydspres mellem forskellige interesser".

“

Kvalificerende uddannelser og veluddannet personale er sektorens særlige opgave. Færdigheder og etik skal kunne udvikle sig i vekselvirkning mellem praksis og teori.

Katrin Hjort

Velfærdsinstitutionerne (og deres uddannelser) bliver udsat for kontraktstyring og konkurrence (udlicitering til private aktører som i England). I samme omgang har de fået nye opgaver, samtidig med, at de også skal opfylde de traditionelle opgaver:

"Der skal stadig udføres helt særlige former for højt kvalificeret og specialiseret arbejde med helt særlige "redskaber". Børn skal ikke bare passes, men have omsorg, udvikle sig og uddannes. Syge skal behandles bedst muligt. Men samtidig skal det gøres så rationelt og økonomisk som muligt", forklarer professoren. Det giver et krydspres mellem forvaltningsmæssige, økonomiske og faglige interesser".

"Borgerne skal behandles såvel i deres egenskab af klienter, brugere og forbrugere. Erhvervsetisk betyder det, at de professionelle ideelt set skal legitimere deres virke, som kærlighedsarbejde, 'kald' eller karriere. Men det betyder også konkurrerende krav til, hvilke former for viden, der efterspørges og tages i anvendelse, og det er et af motiverne til det løbende reformarbejde med lærer-, pædagog- og sygepleje-uddannelserne".

Historien: Fra CVU til højskoler 2000-2011

CVU'erne opstod i 2000 ved at sammenlægge eksisterende mellemlange videregående uddannelser med alle de mellemlange uddannelser til nye selv-ejende institutioner med fælles ledelse, personale og budget. Sammenlægningerne blev foretaget for at styrke de mellemlange professionsuddannelser og samle disse udenfor de store uni-byer, så der også var regionale uddannelsesstilbud.

I 2007 skete der nye fusioner igennem en lov om professionshøjskoler, hvorefter Undervisningsministeren oprettede 8 professionshøjskoler, hvorved de eksisterende CVU'er blev opløst og integreret i professionshøjskolerne. Og de færdige kandidater fik lov at kalde sig 'professionsbachelorer', selv om ba-titlen er forbeholdt uni-uddannelserne.

Samlingen af uddannelserne inden for uddannelse, sundhed og socialt arbejde inden for samme hat har også indebåret en skjult magtkamp internt om, hvilke faglige paradigmer, som skulle dominere. Læreruddannelserne har haft en højprofileret plads. Det har præning på de former for faglighed og værdier i professionsuddannelserne, som prioriteres i udviklingsarbejdet eller i 'videncentre', der i dag er oprettet på professionshøjskolerne.

Med S-SF-Radikale-regeringen 2011 skete der endelig en ressortoverflytning fra Undervisningsministeriet til uddannelses- og uni-minister Morten Østergaard. Og i regeringsgrundlaget kom der så til at stå som en ambition, at professionssektoren og uni-sektoren skal samordnes.

hvad skal de?

Servicemedarbejdere eller professionelle?

Et af de centrale spørgsmål til professionssektoren er, om man skal være servicemedarbejdere eller professionelle. Det har gjort fagforeninger som Lærerforeningen, BUPL og Dansk Sygeplejeråd til forhandlere og talerør i offentligheden.

Når der opbygges store og komplekse organisationer, kan man vælge flere kvalifikationsmodeller. At personalet består af personale med en udpræget arbejdsdeling, hvor c-medarbejderne er uuddannede eller lavt-uddannede, der groft sagt udfører arbejde efter en manual.

Den anden mulighed er – og sådan er det traditionelt i velfærdsstaten – at uddannelser klæder de ansatte på, så de ikke bare kan udøve, men også analysere og udvikle arbejdet.

”Kvalificerende uddannelser og veluddannet personale er sektorens særlige opgave. Færdigheder og etik skal kunne udvikle sig i vekselvirkning mellem praksis og teori. Man skal have indarbejdet etiske standarder under skiftende arbejdskrav, for det er mennesker, man har med at gøre. Og hvis man ikke har teoretiske færdigheder, så har man for få redskaber til at analysere og forandre sit arbejdsfelt, for lidt beredskab til at afveje fordele og ulemper osv.

Vekselvirkning: Teori og praksis

Professionernes vekselvirkning mellem praksis og teori er en grundlæggende forskel til universitetet, der traditionelt ses som teoriens elfenbenstårn:

”Professionsuddannelsernes relation til praksis er på godt og ondt. Det er den relation, som læreruddannelsen traditionelt

har argumenteret for, når de skulle retfærdiggøre, at seminarieret og Lærerhøjskolen var selvstændige institutioner. Tankegangen kan føres tilbage til den grundvigianske idé om, at skolen må udspringe af praksis (’plogen’), og at almindelige mennesker også har viden. Det er forældrene, som kender deres børn, så derfor er de kyndige. Derfor behøver fx lærer- eller pædagoguddannelser underforstået ikke at bygge på den store akademiske teoretiske baggrundsviden”, siger hun. ”Tværtimod lurder der nedenunder denne folkelige tilgang, at for meget akademisering kan være en hæmsko for god uddannelse, kunne man lidt frækt tilføje”.

Vidensforståelse: Praksisrelateret med evidenskrav

Der er i dag væsensforskelle i professionskrav mellem fx lærerjobbet og sygepleje, hvor det sidste i stort omfang er præget af sundhedsvidenskabens evidenskrav, ’hvad virker?’ ’Best practice’ er en anden tilgang, hvor det ikke kun er de professionelles egen erfaringsbaserede viden om, hvad der fungerer, der tæller som viden, men også en opsamling eller generalisering af koncepter eller arbejdsmetoder.

Det er en praksisrelateret, som mangler uni’ baggrunds- og teorianalyse. Professionsuddannelsernes vidensforståelse problematiseres derfor også for at være normativ, med en vidensindsamling, hvor målet er, at praksis viser sig ’socialt robust’. Den faglige udvikling på velfærdsområdet er foregået i forbindelse med uddannelser, dvs. i ikke-universitære kontekster og uden ’forskning’, hedder det.

Og professionsuddannelserne har her et dilemma, som vokser i takt med stigende brugerorientering. På den ene side står man med idealer om at udvikle jobbet, på den anden side er man fanget af omverdenens krav om nytte og effektivitet.

”Institutionerne skal bygge bro mellem de studerendes ønsker om at blive klædt på til arbejdslivet, arbejdspladsernes behov for unge, der umiddelbart kan tage fat, institutionernes behov for at demonstrere, at de kan levere varen samt politikernes og myndigheders krav om effektivitet i de offentlige investeringer. Anvendelsesorienteret viden lyder overskriften ofte – men den rejser spørgsmålet om, hvem der skal anvende viden og til hvad?”

Biblioteksfunktion eller vidensproducent

På professionshøjskolerne er der i dag oprettet ’videncentre’. De har dog få ressourcer, og det er stadig uklart, hvad deres funktion egentlig skal bestå i, og hvordan de skal finansieres fremover.

”At nøjes med at indsamle og distribuere viden er en biblioteksfunktion, som ikke giver mening i en dansk kontekst, fordi professionsfolket selv agerer i et praksis-teorifelt. Den kan måske i nogen grad fungere inden for sygeplejen, hvor sundhedsvidenskabernes evidens afprøver, om bestemt medicin og behandling virker. I lærer- og pædagoguddannelserne, hvor alle er praktikere og civilsamfundet er stærkt involveret, kan viden ikke kun distribueres oppefra”, siger Katrin Hjort.

Hun vurderer, at det mest hensigtsmæssige vil være – som det formelt er i dag, dog uden finansiering – at man faktisk giver forskningskyndige i sektoren (fx ph.d.-uddannede) forsknings- og udviklingsopgaver i videncentrene. Professionshøjskolerne har dog ikke ressourcerne til opkvalificeringen. Derfor er sektorens store mærkesag bevillinger til ’forskning og udvikling’:

”For at gøre en lang historie kort: Set fra professionshøjskolerens side ville det hjælpe meget, hvis man får en mindre bevilling til videncentrene, så bare 10-20 pct. af deres drift er sikret...”

ja

7 højskoler + 2

De syv professionshøjskoler og to ingeniørhøjskoler havde i 2010 i alt ca. 66.300 studerende på de ordinære uddannelser og ca. 7.300 ansatte. I 2011 var optaget ca. 21.000 nye studerende. Den største er VIA Aarhus med et optag på 5.500 studerende, dvs. knap 10 pct. af optaget på de videregående uddannelser.

Universiteterne optager 47 pct. og professionshøjskolerne optager 36 pct., og de modtager ca. 22 pct. af statens budget på videregående uddannelser.

Uni'-samfund med konkurren

INTERVIEW: Den kendte politolog Tim Knudsen går på pension efter tre årtier:

'2003-Uniloven var noget af et chok og nærmest ubegribeligt for os, som havde oplevet 1970'erne ...

"Hvad jeg er mest stolt af som uni-lærer? Det var dog et deprimerende spørgsmål. Man kan gøre sig mange uproduktive tanker om, hvad man kunne have gjort anderledes, for jeg skal ikke gøre min karriere til (en) ublandet lykke og succes. Men jeg håber, at jeg har uddannet nogle politologer, som kan tænke selvstændigt. Og at jeg har givet nogle bidrag til samtiden, og at noget bæres videre", lyder svaret. "Og så er jeg glad for, at det ikke lykkedes at afrette mig fuldstændigt efter tidens snæversynede virksomhedsgørelse af uni' – 'fra forskning til politik'-politik. Hellere en sur gammel mand end konform ..."

Smiler **politologiprofessor Tim Knudsen**, da FORSKERforum afkræver ham en slags status på sin uni-karriere. Som 67-årig valgte han efter 34 års tjeneste på KU at lade sig pensionere: "Jeg havde ikke holdt så længe, hvis ikke jeg har været på 25 pct.s nedsat tid de senere år ..."

Forskerflertallet bidrager ikke til den offentlige debat. Nogle er undskyldt, fordi de ikke forsker i noget, som offentligheden er interesseret i. Men andres passivitet er en undladelsessynd.

Dejligt at blive pensionist

"For 10 år siden frygtede jeg pensionering, men det er gået overraskende smertefrit. Det skyldes delvis, at jeg fortsat har mægtravlt med at skrive bøger og klummer, holde foredrag m.m. Jeg har fortsat lyst til at blive brugt. Nu kan jeg bare selv vælge mine opgaver, er heller ikke helt underlagt så stramme faglige kriterier for, hvad jeg blander mig i. Og så skal jeg ikke forholde mig til alle mulige institut-interne ting.

Det er altså dejligt at være pensioneret. Det hører jo også med, at det med alderen bliver mere udmattende at skulle springe mellem undervisning, forskning, vejledning, administration. Jeg havde som sagt ikke holdt så længe uden at gå på nedsat arbejdstid de sidste år", forklarer han.

Nogle opfatter utvivlsomt Tim Knudsen som "venstreorienteret", men det hænger måske mest sammen med, at hans kendetegn

er det kritiske og uafhængige, der rammer både de blå og de rødes politisering og regeringsførelse. Hans bog "Fra folkestyre til markedsdemokrati" (2007) er således en nådesløs beskrivelse af, hvordan Danmark har fået et elitært teknokratisk demokrati, hvor borgerne er reduceret til tilskuere.

Meningsmaskine?

Tim Knudsen har været en af en mindre gruppe samfundsforskere, som ofte har udtalt sig til medierne i årtier og blevet kendt i offentligheden. Hos ham kunne og kan journalister få et fyndigt svar på de områder, hvor han har kompetencer. Nogle politologer og jurister vil formentlig mene, at han har opført sig som en meningsmaskine, der udtalte sig bredere, end han havde kompetencer til?

"Jeg har ikke været den meget snævre specialist; mit ideal er mere det, man i gamle dage ville kalde en 'lærd', og jeg kan egentlig godt lide en rolle som 'public intellectual', som jeg kan påtage mig nu, hvor jeg er professor emeritus. Men jeg har bredere fagviden end mange af mine kolleger, som gør, at jeg har udtalt mig bredere. Når man beskæftiger sig med statsforvaltning, forvaltningsret, offentlighedslov, ministre og embedsværk, så sker det på tværs af politologi og jura. Jeg har tilstræbt at udtale mig på områder, hvor jeg har publiceret. Men der er jo også grænseområder, hvor man som politolog har generelle kompetencer og kan udtale sig om institutionspolitik eller valgforskning, for har man kendskab til dansk politisk historie, kan man da bidrage med kvalificerede svar. Det samme gælder jo skattesagen, for at tage et aktuelt eksempel".

Pligt til at optræde

Han mener, at det så vidt muligt er en offentligt ansat lektors eller professors pligt at udtale sig:

"Vi er dem, som ved mest – 'forskningsbaseret' – om nogle bestemte temaer, så hvis offentligheden har behov for at trække på vores kompetencer, har vi da pligt til at bidrage, som en slags 'folkeoplysning'..."

"Vores medieoptræden er delvis selvforstærkende. Hvis du en gang har optrådt klart, så kommer journalisterne igen. Men hvis vi

er Tordenskjolds soldater, så handler det også om, at nogle uni-folk er bange for medierne og afviser journalister. De kan være håndskey og ikke vove at udtale sig om kontroversielle emner, som kunne udfordre nogle magthavere eller vante forestillinger. Andre ser kun interviews som spild af forskningstid. Eller også er de bare dårlige og utrænede formidlere, som journalisterne undgår – og jeg taler ikke bare om evnen til at tale i onliners-overskrifter uden at komme med alt for mange forbehold", siger han.

Det besynderlige er, at politikerne tilsyneladende ikke er klar over, hvad der er konsekvensen af deres indførelse af Uni-loven. Jeg var for nylig i debat med en meget magtfuld politiker og påpegede, at den nye magtstruktur betyder, at 'ejerskabs- og ansvarsfølelsen' forsvinder for de ansatte. Hertil svarede hun, at 'det kan I da bare lave om lokalt', men det kan vi netop ikke – det var bare ikke gået op for hende ...

"Flertallet bidrager ikke til den offentlige debat. Nogle er undskyldt, fordi de ikke forsker i noget, som offentligheden er interesseret i. Men andres passivitet er en undladelsessynd. Og jeg kan ikke lade være med at udpege økonomerne. De overlader det til de formelle organer som Vismændene, men de fleste uafhængige uni-økonomer siger ikke et kvæk – de overlader banen til bankøkonomer, som jo har en klar business- og ikke en samfunds-interesse".

Publicerings-forvridding

Konkurrencen og meriteringen er et problem, fordi den kan få sit eget liv, og det understøttes faktisk af de formelle strukturer som fx publiceringsmålinger:

"Publiceringsmålinger er ofte direkte skadelige. Bibliometriske forskningsindikatorer giver en incitamentskultur med individuelle og institutionelle belønninger. Og kriterierne begunstiger nogle fagområder (fx nat' og medicin), men ikke mindst fordi de virker adfærdsregulerende.

International publicering i anerkendte

nce, nid, nag og håndskyhed

"Vi uni-ansattes fælles interesser går til i individuel konkurrence og positionering

('rankede') forskertidsskrifter vægtes entydigt højere end artikler eller debatbøger i nationale kontekster om aktuelle danske fænomener. Det passer måske til nat' og medicin, men ikke altid til samf' og hum' med specifikke danske emner. Samfundsfænomener ændrer sig også hurtigt. Tænk på, at det ofte tager 1-2-3 år, før artikler er peer-review'ede og udkommer, og der går endnu længere tid, inden de læses – og problematikken kan være uaktuel! Og tænk på, at mange lærde forskningsartikler ikke læses af ret mange – måske helt ned til 5-10 personer.

"Publiceringskravet fylder enormt meget blandt de ansatte. Mange steder er der en hurakultur, hvor du ønsker tillykke, når internationale artikler antages, fordi det gavner den enkeltes karriere, og fordi det gavner instituttets bevillinger, mens der ikke tænkes over eller diskuteres, om artiklen betyder noget for det danske samfund, Vi har også så travlt med at skrive og publicerings-meritere, at vi har for lidt tid til at læse andres, men bare ser en flodbølge af publikationer flyde forbi os".

Uni-demokratiet: Fra yderlighed til yderlighed

Uni-strukturen er gået fra den ene yderlighed til den anden, mener Tim Knudsen: "Fra professorvælde til verdens mest demokratiske styrelseslov i 1970 til en revision i 1993 til en universitetslov i 2003, der med et slag fratog de ansatte enhver indflydelse og overlod magten til stærke ledere. Det var for voldsomme overgange. 2003-loven var noget af et chok og nærmest ubegribeligt for os, som havde

oplevet 1970'erne. Den koncentrerer magt i toppen, og ejerskabet til universitetet blev helt fjernet fra os i den operative kerne – forskerne og underviserne. Det er ikke et godt grundlag for et frit akademisk forskersamfund, som et universitet bør være. Man burde i det mindste kunne vælge sin institutleder og give de fast-ansatte mere faglig indflydelse. Sådan er det i de fleste andre lande", siger professoren.

"Magten på dagens uni' er dybt afhængig

I dag er vi organiseret i 10-20 forskellige organisationer, DM, DJØF, IDA, Pharma-Danmark m.fl. Det gør det umuligt at artikulere interesser med vægt – vi bliver kørt over af de store faggrupper i fagforeningerne, fx privatansatte eller administrativt statsansatte.

Men det er desværre en del år siden, at der har været til-løb til en sådan kartel-samling

af lederens personlige og faglige kvalifikationer. Heldigvis er der nogle ledere, som kan udvise ydmyghed og fornuft og sørger for at inddrage deres 'forskersamfund' i forvaltningen. Men omvendt er magtstrukturen sådan i dag, at katastrofale ledere kan ødelægge utrolig meget", mener politologen.

Uni-samfund med konkurrence, nid og nag

De kollegiale protester mod 2003-Universitetsloven var begrænsede. De videnskabeligt ansatte havde svært ved at stå sammen:

"Vi uni-ansattes fælles interesser går til i individuel konkurrence og positionering. Et godt eksempel på det var politikernes drastiske stramning af universitetsloven 2003, hvor medbestemmelsen forsvandt. Dengang var der faktisk en konkret anledning til opposition, men reaktionen fra de ansatte var skuffende svag. Der er mange, som ikke vil slås for den akademiske frihed, som er et væsentligt element i et frit samfund. Men denne ånds- og forskningsfrihed bevarer ikke sig selv – den er noget, vi må kæmpe for og værne om".

Professoren vil dog ikke beskyldes for at ville en tilbagevenden til det gamle. Styrelsesloven fra 1970 var ikke uproblematisk:

"Der var mange organer i demokratiet, og det betød et stort tidsforbrug. Samtidig blev ansvarsspørgsmål forflygtiget. Mange valgte ledere sprang over, hvor gærdet var lavest, også fordi de kunne blive upopulære ved at tage beslutninger. På det nære plan faldt mange beslutninger mellem flere stole, fordi ingen vidste præcis, hvem der tog eller havde ansvaret".

Inksekvent stillingsstruktur

"Styrelsesloven manglede en afklaring af 'ejerskabet' til universitetet. Man havde taget det fra professorerne, men vandet det for meget ud. Revisionen i 1993 var for så vidt et fremskridt, fordi det betød en vis ansvarsafklaring", mener han.

"Men det inksekvente er, at man faktisk har bibeholdt løn- og prestige-forskellen mellem professorer og lektorer, uden at der er mærkbare forskelle i deres magt. Det er ellers en grundsætning, at der skal være sammenhæng mellem løn, prestige og beslutningskompetence. Men har med en grundlæggende oldgammel stillingsstruktur bibeholdt en stærk konkurrence. Men usikkerhederne om avancement er et godt grundlag for misundelse og nid og nag. Det er en individualiseret splittelseskultur, som betyder, at det er svært at optræde med fælles interesser".

Aarhus: Rektor Lauritz går af

Han er langt fra ude endnu. Men "Lauritz" med efternavnet Holm-Nielsen varsler nemlig sin afgang efter åremålsansættelse i 8 år. Stillingen som Aarhusrektor er slået stort op i halvsides annoncer i landets aviser, med tiltrædelse i august 2013. Man søger en rektor, som er "engageret og visionær" og med "troværdighed og gennemslagskraft".

UNI-SLADDER

Det er en af uni-sektorens mest markante ledere, som stopper. Han er kendt for gennemslagskraft og tilmed en jysk bramfrihed, men også som egensindig og temperamentsfuld.

Hans største eftermæle bliver utvivlsomt AUs store strukturreform, som er indført over de seneste år. Selv om Lauritz og den øvrige topledelse stædigt bedyrer, at man har inddraget og informeret uni-befolkningen, sidder mange menige tilbage med oplevelsen af, at det har været en topstyret proces. Det har skabt usikkerhed og uklarhed, at der mixes og tvangsforloves og dannes mammutenheder på kryds og tværs, under dække af nysprog som "interdisciplinaritet" og "globalisering". FORSKERundersøgelsen-2012 fortalte således, at et stort flertal af de menige har oplevet reformen som overgribende på deres arbejdsfelt: Som et eksperiment har topledelsen smidt en bombe ind i de gamle strukturer, uden at vide, hvad der skal komme bagefter: Strukturreformener *en administrativ / bureaukratisk reform med negative faglige omkostninger.*

Eftertiden vil måske dømme, at det var en enormt visionær strukturreform, men Lauritz' hvis noget går skævt risikerer Lauritz også, at han får skyld for, at reformen var udtryk for rektors "direktørnykker", dvs. Lauritz' forsøg på at sætte sig spor i eftertiden.

Gennemslagskraft

Lauritz blev i 2005 den første rektor, som blev ansat af en bestyrelse og ikke valgt. Og han greb de redskaber, som Uni-loven giver topledelsen.

Få vil benægte, at Lauritz har toplederens vilje til magt. Nogle vil gå så langt som til at kalde ham en alfa-han, og sådan nogle kan man slå sig på. Især hvis det er to alfa-hanner, som støder sammen, kan det give sammenstød. Nogle har da også slået sig på ham igenem de sidste otte år.

Bestyrelsesformand Jens Bigum havde

sine rødder i erhvervslivet som eks-direktør i Arla, og som sådan var han repræsentant for Uni-lovens firmatisering, hvor erhvervslivet skulle have indflydelse, og hvor standarder herfra skulle ind i uni-styringen. Bigums svaghed var imidlertid en total mangel på indsigt i universiteternes indre liv og mekanismer, så Lauritz fik ret frie hænder til at styre "inden for de rammer, bestyrelsen har fastsat".

De ansatte har også slået sig på ham. Især i fasen, hvor der herskede størst usikkerhed om strukturreformen, var de ansatte og deres repræsentanter tilbageholdende med at udfordre ham, af frygt at påkalde sig hans vrede.

Rektorer udløber

AU: Lauritz Holm-Nielsen	1. aug. 2013
KU: Ralf Hemmingsen	31. okt. 2013
SDU: Jens Oddershede	1. febr. 2014
AaU: Finn Kjærdsdam	1. april 2014
RUC: Ib Poulsen	1. sept. 2014

En af dem, som trak sig tilbage i god ro og orden, var økonomiprofessor **Nina Smith**, der i en kort periode 2007-09 var prorektor. Men selv om Lauritz på det tidspunkt agerede meget som "udenrigsminister" - med mange eksterne og internationale opgaver og kontakter - fandt Lauritz og Smith fandt aldrig en arbejds- eller magt-fordeling.

Også DMUs tidligere egenrådige chef **Henrik Sandbech** slog sig på Lauritz, da DMU blev fusioneret ind under AU. Sandbechs tidligere "myndighedsbetjening" på miljøområdet fik pludselig en anden prioritet - og Sandbech valgte at fratænde i april 2011.

Bestyrelsesformandens magt

Samspelet mellem Lauritz og den nuværende **bestyrelsesformand Michael Christiansen** er professionelt, men langt fra gnidningsløst. Det afslørede sig i en episode ved årsfesten: Her lovede Lauritz i sin tale en "reformpause", mens Christiansen i sin tale sagde, at AU er i en løbende reformproces...

Christiansen er kendt som en af landets dygtigste teknokrater - en 'troubleshooter'

... år er det ikke Lauritz, som skal føre Dronningen op ad gulvet ved AU's årsfest.

- men også som en, der helst vil sidde for bordenden. Så der har været en vis trængsel om den stol i Aarhus, fortæller kilder.

Bestyrelsen har dog sat rekrutteringsfirmaet Mercuri Urval på castingen af den nye rektor. Det giver bestyrelsesformanden – som skal lede processen – et vist spillerum til at finde en rektorkandidat, som ikke nødvendigvis rekrutteres internt. Det skal være en stærk person, men ikke for stærk, for Christensen vil gerne agere som aktiv bestyrelsesformand. Men formanden vil ikke bare pege på en forvalter, for han har – i modsætning til 1. generations bestyrelsesformænd som Jens Bigum – udtrykt forståelse for, at universitetet ikke bare er en gummistøvlefabrik, men en kultur med helt særlige betingelser og krav.

Ansættelsen og den endelige udvælgelse foretages af universitetets bestyrelse, men proceduren indebærer bl.a. at der nedsættes en rådgivningsgruppe og et ansættelsesudvalg. Med enkelte repræsentanter for det videnskabelige personale ...

jø

Norge: Uni-lærere gratisforsker 7300 t/uge ...

Norske uni-lærere har i perioden august-november foræret deres uni-minister mere end 100.000 arbejdstimer som gratisarbejde. Det er resultatet af kampagnen "Gratisforskning", som den norske forskerfagforening FORSKERFORBUNDET kører for tiden.

For at få opmærksomhed om omfattende overarbejde blandt det fastansatte videnskabelige personale har FORSKERFORBUNDET opfordret sine medlemmer til at indrapportere deres ugentlige overarbejde hver fredag. Og foreløbig har ca. 1.700 forskere tilmeldt sig – og de indrapporterer ca. 7.300 gratis-timer om ugen.

Fagforeningens kampagne skal dels kortlægge omfanget af gratisarbejdet 2012. Og dels skal den skabe fokus på, at vip-personalet overarbejder for at opfylde deres arbejdsforpligtelser samt på, at regeringen / universitetsledelserne må give ressourcer til flere fastansættelser. Det er planen, at den **kunnskabsminister Kristin Halvorsen** skal have 'overrakt gratistimerne som en donation' ved semesterslut i december.

Sverige: Selvcensur

De fleste er stolte over og glade for deres arbejdsplads ved Lunds Universitet. Ni ud af ti har faktisk stor tillid til deres nærmeste chef og næsten lige så mange udtrykker "loyalitet" med arbejdspladsen. Men mange uni-ansatte er samtidig bange for åbent at udtrykke deres mening. Over 60 pct. oplever nemlig at beslutningstagerne ikke lytter til dem. Og over 40 pct. er usikre på, om de kan sige deres mening uden at få problemer. Selvcensuren virker især blandt administrativt ansatte og yngre forskere.

Arbejds miljø-undersøgelsen blev gennemført af professor **Ingalill Rahm Hallberg**, som tror, at resultaterne er udtryk for en generel tilstand i Sverige. Hun fortolker, at modsætningen mellem tillid og angst fanger kompleksiteten i den akademiske kultur, hvor der er en gråzone mellem ytringsfrihed og respektfuld optræden: "Det handler om kulturen i akademiske miljøer, professorer og seniorforskere har meget stor magt. Ind imellem kan der opstå en ganske rå og uvenlig tone, når der diskuteres akademiske spørgsmål, hvor der fremsættes arrogante og nedsættende udsagn og personlige angreb".

Lund-undersøgelsen afslører også, at stress er vip-personalets største problem. Næsten hver tredje har søvnproblemer eller svært ved at slappe af i fritiden. Og næsten halvdelen oplever at privatlivet påvirkes af arbejdet. (Svenske UNIVERSITETS-läraren).

England: Uenighed om eliteprotest

I midten af oktober blev der gjort et forsøg på at etablere en effektiv offentlig protest mod den engelske regerings besparelser og liberaliseringer. Det skete da en række 'kendis-forskere' stillede op bag et nyt forum CDBU for at give presseomtale. Men knap var initiativet en realitet, før kritikere fra baglandet var på banen med kritik af, at det lugter af et forsknings-Establishment, som vil forsvare sine egne privilegier, snarere end at komme med meningsfulde visioner for sektoren som helhed.

"En del af mig håber, at protestsammenlutningen får succes, men dets nuværende udgave forekommer meget begrænsende. For det er hvad elitisme betyder, begrænsende", lød det fra **forskningsfellow Alice Bell**. "Reaktionen fra min del af uni-sektoren har langtfra været en varm velkomst: 'sammenslutningen af grumpy old men og omegn', lød det, men det er måske unfair. De stiftende 66 medlemmer er ikke alle midaldrende, hvide, mandlige Oxbridge-professorer eller Lords ..."

Projektet er baseret på en klassisk opfattelse af Akademia og "British Intellectualism", men den videnskabsvirkelighed er ikke den, som mange menige Academics må leve med. Og set-up'et skaber utryghed, fordi det er elitært – domineret af folk fra elite-universiteter – mens alle andre aktører i sektoren mangler: Studerende, post.docs, administratorer osv.: "Det ser ud som om, man vil holde outsiders på armslængde ..."

Se **FORSKERforums reportage** på næste side.

England: Uni'er med få lærere med ph.d.

"Nogle steder er lærerne kun lidt eller slet ikke bedre kvalificerede end dem, de underviser". Sådan lød den grove udlægning, da en undersøgelse afslørede, at mange universiteter eller colleges – der ofte svarer til de danske 'professionshøjskoler' – har en stab, hvor kun 10-25 pct. af lærerkorpset har ph.d.-grader, selv om stedet skulle levere forskningsbaseret undervisning, jf. gældende uni-definitioner.

Undersøgelsen blev gennemført af Malcolm Tight fra Lancaster University. Gennemsnitligt har kun 45,7 pct. af lærerstaben en ph.d.- eller doktorgrad. Og det fordeler sig på 20 pct. blandt deltidslærerne, men også med 60 pct. blandt de fastansatte. Og problemet er især stort på de nye 'polytechnics' eller post-92-institutioner, som fik uni-titlen i 1992. (THE, 1.nov.).

England: 'Kendis-effekt'

Engelske Academics føler sig så magtesløse overfor regeringens drastiske liberaliseringer, at de har stiftet en tværpolitisk protest-organisation

- London d. 13. nov.

Massive studenterdemonstrationer mod studieafgifter eller protester fra intellektuelle har ikke afholdt den Liberal-Konservative engelske regering fra at indføre drastiske liberaliseringer. Derfor bruger kritikerne nu kendis-effekten for at få opmærksomhed. Den verdenskendte videnskabsformidler **sir David Attenborough** samt 65 andre britiske videnskabsmænd og intellektuelle er nemlig blandt stifterne af et protestorgan og holdt derfor stiftende aftenmøde i British Academy i London.

Sammenslutningen kalder sig **Council for the Defence of British Universities (CDBU)**. Den er tværpolitisk og stiftet i protest mod den engelske regerings drastiske underminering af det frie og markedsuafhængige universitet. Den engelske koalitionsregering af Konservative og Liberale har indført £9000-brugerbetaling for de studerende. Og der indføres over de kommende år drastiske besparelser, som vil udlevere især humaniora, men også grundforskning i almindelighed til det frie marked.

Det er drastiske – apokalyptiske – reformer, som får de norske og danske regeringers til at blegne, for i Skandinavien er liberaliseringer trods alt begrænsede og statsbevillingerne rimeligt konstante – selv om der også her er stærk statsstyring og bureaukratisering.

Meget kritisk retorik

Eks-formændene for British Academy og Royal Society havde før det stiftende møde varmet op med usædvanlig skarpe essays, hvor der blev brugt en meget kritisk retorik som markedsfølelsens, liberaliseringens og instrumentaliseringens ødelæggende virkning på de klassiske universitetsdyder.

Historikeren **sir Keith Thomas** (eks-formand for British Academy) sagde i sit opråb, at regeringens politik gør studenterne til kunder, der skal fokusere på deres kommende "employability", mens forskningen i voksende grad skal være kortsigtet og anvendelsesorienteret. **Lord Rees** (eks-formand for Royal Society) sagde tilsvarende, at studenternes

valg af uddannelse og universitet "er et kernevalg i livet, men det gøres til at vælge fra en restaurants menukort". Regeringen benytter sig samtidig af en retorik om det frie marked, men denne frihed er illusorisk, for universiteterne er i praksis stærkt regulerede af flersidede krav og meningsløs bureaukratisk overvågning.

Ingen opposition: Uni-ledere protesterer ikke

CDBU er stiftet, fordi der mangler en organisation til "at samle og formulere utilfredsheden", forklarede stifterne. Der var dog ingen parlamentspolitikere ved stiftelsen og heller ingen universitetsledere.

CDBU-organet er da også stiftet i afmagt over, at de senere års studenterprotester over især studieafgifter og enkeltprotester fra Academic's er blevet overhørt, samt at der ikke har vist sig nogen opposition til "liberaliseringen og markedsfølelsen".

De engelske rektorkollegier med den magtfulde Russellgroup (Oxford, Cambridge, LSE m.fl.) i spidsen har således ikke kunnet blive enige om en samlet protest. Der var da heller ingen nuværende uni-ledere til stede. Stifterne fortalte, at de havde været i kontakt med flere af disse, som havde udtrykt stor sympati for CDBUs formål: "Men de ønsker ikke at stå frem for ikke at skade deres universitet. De vil ikke lægge sig ud med det politiske system eller deres bestyrelsesmedlemmer fra den private sektor".

Gråhåret protest

David Attenborough var ikke til stede ved det stiftende møde, men det var til gengæld andre engelske Academics. Evolutionsbiologen **Richard Dawkins**, nazihistorikeren **Ian Kershaw**, **sir Keith Thomas** (eks-formand for British Academy), **lord Martin Rees** (eks-formand for Royal Society), Timesredaktør **Simon Jenkins** for bare at nævne enkelte.

Efter et par indledende oplæg åbnede mødets ordstyrer, **sir Keith Thomas**, for indlæg fra salen. Og så rejste der sig en række velmeriterede 'Academics' på stribe og gav

vidnesbyrd om, hvordan det engelske uni-system er truet. Det var en gråhåret mandlig forsamling, vokset op i det engelske Akademia, før politikere og embedsmænd gik i gang med at reformere sektoren. Kynikere vil sige, at det mest handlede om fortiden, dengang universiteterne havde relativ autonomi og sektorens Academics var med til at prioritere forskningsveje.

En fokuserede på, at det nu er industrisyn, der styrer, fordi regeringen har lagt universiteterne ind under Industriministeriet, hvorved universiteter styres som erhvervs politik, "business' and enterprises". Flere fortalte om, hvordan forskningsråd nu ikke længere har puljer til fri fordeling, men at der er lagt stramme rammer for, hvilke forskningsfelter, der skal have bevillinger: "De før så frie råd er blevet til redskaber for statspolitikken". Og der blev refereret til, hvordan uni-ledelser pludselig er begyndt at tale om "produktion": "Jeg har set en institutleder, som har bedt de ansatte om at udarbejde en 'business-plan', hvor de skal forudsige deres forskningsresultater om 10-15 år. Det er absurd ..." Men

bruges i stor uni-protest

For en gang skyld var det ikke studenteraktivister, men de gråhårede som stod bag en uni-protest.

der var omvendt også et par indlæg fra mere liberal-konservative, der polemiserede lidt mod at bruge "marketisering" som skældsord.

Teknokrater i uni-forvaltningerne

Der var angreb på de vildtvoksende uni-forvaltninger, med "business-managere" som ikke har forstand på viden eller forskning, og "hvis vokseværk kan konstateres ved at se sammenligne telefonbøger over de sidste 10-20 år". Det mest opsigtsvækkende indlæg kom måske fra enfant terrible **Richard Dawkins**, som foreslog, at man burde erstatte teknokraterne uden baggrund eller forstand på viden med den død-vægt, som også findes på uni'erne, nemlig "de udbrændte Academics, som har mistet gnisten". Det indlæg blev dog mødt med behersket bifald – og derefter var et indlæg, der advarede mod at se sig blind på bureaukraternes skurkerrolle, når problemet i højere grad var "statslig styring og management".

Og så er der også forfaldshistorier om den klassiske dannelse på retur, og det handler især om, hvordan politikerne og systemet

ikke længere tilskynder de studerende til at studere for videns skyld, men alene mod sigte mod 'employability'.

Endelig var der også et enkelt kvindeligt bidrag. **Dame Jenty Nelson** advarede mod, at CDBU kommer til at tale til sig selv i stedet for den store offentlighed. Derfor bør man i høj grad være opmærksom på at henvende sig til de studerendes forældre: "Uden deres sympati for hvad universitetet er og skal, vil vi ikke få bredere forståelse for forsvaret af det engelske universitet".

Appel: Svært at trænge ud til offentligheden

Indlæggene var engagerede og usædvanligt skarpe i retorikken – "vi Academics må stå frem og modsige de drastiske reformer i offentligheden" – men også generelle. CDBU er et upolitisk organ, så man var forsigtige med ikke at polemisere direkte mod navngivne politikere som uni-minister David Willets eller mod regeringen. For – som adskillige påpegede – var det faktisk Labour, der startede liberaliseringen og drejningen over mod anvendelsesorientering af videnskaben:

"Det handler ikke om at pålægge skyld, men om at skabe forståelse blandt politikerne og i offentligheden om, hvor ødelæggende reformerne er for vores universiteter, så de lægger politikken om", lød en formulering, som alle kunne blive enige om. Argumentets kraft blev gang på gang fremhævet, så det er mere appel til politikernes gode viljer end udfordring af magten, der ligger bag stiftelsen.

"Very British ..."

Indignationen er en drivkraft for protestorga-net, der grundlæggende er sat i gang i desperation over, at det er så svært at få politikere og offentlighed i tale. Derfor var så mange kendte Academics – og sirs og lords – mobiliseret for at skabe offentlig omtale. Protesten er skabt fra oven, med udspring i Oxford. Og arrangementet og den underliggende respekt for eliten er "meget engelsk" ("very British"), som en professor med kendskab til Norge og Danmark bemærker ved receptionen bagefter.

Initiativtagerne venter nu spændt på, om politikerne vil tie protesten ihjel, sagde uddannelsesforskeren Peter Scott: "Denne protest er ikke et forsvar for et fortidigt elfenbenstårn, selv om det kunne ligne uni-ministeren at affærdige os som 'en forsamling højpendede reaktionære', ude af trit med tidens krav. Men dette er ikke 'the usual suspects' af regeringskritikere; derimod en bred skare Academics, som er bekymrede. Vi mener, at det er fornærmende, når politiker-nes ekstreme instrumentalisme gør komplekse, underfundige, kreative, levende ting til simple tal – om det så er i karakterskalaen, i citationsindeks eller i performance-nøgleindikatorer ..."

jø

Se:

- <http://cdbu.org.uk/>
- <http://www.timeshighereducation.co.uk/story.asp?storycode=421722>

England: Studieafgifter og -lån ændrer uni'

Engelsk uni-aktivist advarer kraftigt mod studieafgifter og liberalisering

"Lad for Guds skyld være med at åbne for studieafgifter m.m. Det og lignende liberaliseringer ændrer uni's betingelser drastisk ...", mener filosofen og journalisten **Andrew McGettigan**. Han er pt. den mest fremtrædende analytiker og aktivist i den engelske uni-sektor. Og han har nok at tage fat på, for sektoren vil i de næste år opleve voldsomme nedskæringer og reformer fra den liberal-konservative regering.

"De skandinaviske landes uni-systemer skal være taknemmelige over, at politikerne ikke har indført studieafgifter til de studerende. Det har de heller ikke i Skotland, så Skotland er det direkte mål på, hvilke ødelæggende konsekvenser, systemet med £9.000 fees har haft i England. Det er naivt og kynisk, når engelske politikere og uni-ledere foregiver, at det ikke har konsekvenser, når uddannelser 'privatiseres'. Det medfører en markedstænkning hos ledelserne på de engelske uni'er, og det har medført en konsument-attitude hos de studerende, som modarbejder de klassiske uni-værdier og formål om viden på højeste niveau".

Studieafgifter: Markedet kollapsede 2012

De engelske politikere indfasede for 5-10 år siden studieafgifter:

"Politikere og uni-ledelser argumenterede for afgifterne, fordi det skulle 'motivere' de studerende. Men først og fremmest så de det som en mulighed for at få penge i systemet ovenpå de offentlige bevillinger. Politikerne benægtede, at de herefter ville skære ned på de offentlige bevillinger, men bagefter kan alle se, at det var den kyniske bagtanke, for der skæres nu drastisk på uddannelserne. Inden for de næste år halveres nogle offentlige bevillinger til især humaniora, kunstneriske uddannelser, samfundsvidenskab ..."

Samtidig var studieafgifter tænkt som en liberalisering, hvor markeds kræfterne skulle regulere afgifternes størrelse: "Uddannelserne fik ret til at opkræve £3000-9000, alt efter søgningen. Ministeriet skønnede, at der gennemsnitligt ville blive opkrævet fees på £7.500. Men alle opkrævede stort set maksimumbeløbet, fordi det signalerede status og prestige. Hvis man satte beløbet lavere var det et billigt discount-signal", fortæller journalisten. "Planen var udtryk for introduktion af det liberale uddannelsesmarked. Det

fungerede bare ikke, men det vil politikerne ikke erkende. Politikerne skabte altså et kunstigt marked og opretholder illusionen om det, fordi det flytter forpligtelsen over på studerende, der skal betale fees og betale lån".

Årets studiesøgning svigtede

Årets optagelsesrunde har været en katastrofe for nogle. Dimensioneringen var egentlig 85.000 studerende, men der blev kun optaget 79.000. Bare på Southampton er der 600 ledige pladser, og det giver alvorlige økonomiske problemer.

"Politikerne vil ikke indrømme, at miseren, hvor mange unge slet ikke kommer i gang med en uddannelse, grundlæggende skyldes studieafgiften. Den betyder, at unge uden familietradition for uddannelse holder sig tilbage. Og når mange ikke kommer ind på deres 1-prioritets uddannelse, hvem vil så gå ind på sit 4.valg for £9000...", spørger han retorisk.

"Politikerne foregiver, at betingelserne fortsat er helt åbne, for de unge fra mindrebede kår kan jo få statsstøtte. Og systemet er lige for alle, for alle kan tage studielån", siger han. "Men selvfølgelig er en fremtid med studiegæld ikke attraktiv for nogen, og slet ikke for mønsterbrydere fra arbejderkår. Så systemet betyder også en underminering af politikken om lige ret til uddannelse ..."

"Hvem lukker hundene ud", spurgte journalisten **Andrew McGettigan** retorisk, da han skulle forklare, hvordan den liberal-konservative regering bag om ryggen på sektoren er ved at privatisere det engelske uni-system:

"Hundene er et billede på, at private udbydere og økonomiske incitamenter nu får direkte adgang til driften af engelske uni'er. Med nogle lynreformer baseret på økonomi brækker regeringen det traditionelle akademiske system op, så drivkræfterne bliver helt anderledes end det faglige. Og uni-folk og -sektoren har slet ikke beredskab til at forstå og modstå den udvikling", forklarer han. "Og nej, det handler ikke om Oxford og Cambridge, som alle kender og taler om. De kører efter deres egne, elitære regler. Det handler om vilkårene for den øvrige sektor".

Markedsgørelse: Når bevillinger følger de studerende

En central del af den engelske uni-liberalisering har været bevillingskanalen, hvor statslige bevillinger ikke længere blev givet som basismidler til uni' (pr. studerede), men til hver enkelt student.

"Herefter får studenten en voucher-kupon, som han kan shoppe rundt med. Fra at uni' kunne planlægge ud fra sine basisbevillinger, så skal de nu fokusere på rekruttering af studerende og på studentertilfredshed. At studere bliver et marked", forklarer journalisten. "Og problemet bliver ekstra stort på

JØ

Reformstorm overhaler forskeranalyser

Andrew McGettigan er egentlig filosof, men blev freelanceskribent med speciale i universiteter og videnspolitik.

"Jeg skiftede position fra forskerkarriere til journalist, fordi jeg kunne se, at reformerne i sektoren går så hurtigt, at de for længst har overhalet de evalueringer, som uni-forskere laver af reformerne. En reform er altså for længst implementeret i systemet, når forskerne to år efter offentliggør deres rapport om dens evt. ødelæggende konsekvenser. Det er en seriøs begrænsning af forskerens kritiske rolle, for han er altid

bagefter", fortæller han.

"Som journalist er jeg ikke bundet af forskernes dokumentationsproces eller akademiske rolle, men kan gå direkte ud i den virkelige verden. Og den type kritiske vinkler og analyser er der virkelig brug for i disse år, hvor nedskæringer, liberaliseringer og reformer kommer i en lind strøm".

Han lever nu af freelance-journalistik og særlige udredningsopgaver. Han udgiver i foråret 2013: "The Great University Gamble: Money, Market and the Future of Higher Education".

Liberalisering og markedsføring

- med studieafgifter, bevillinger der følger den studerende og, – ikke mindst, når private udbydere får adgang til 'uddannelsesmarkedet'

Lad for Guds skyld være med at åbne for studieafgifter m.m. Det og lignende liberaliseringer ændrer uni's betingelser drastisk ...

Andrew McGettigan

udvalgte uddannelser inden for kunst, humaniora og samfundsvidenskab, som regeringen nedskærer statsbevillingerne til (inden 2015) – med argumenter om, at disse uddannelsers samfundsrelevans og employability er lav”.

Et sindrigt system med studielån forstærker markedsførelsen: ”Når studerende er nødt til at tage lån for at få en uddannelse, opfattes det som en vare. Og det forstærkes af, at studenten kan bruge sine penge og uddannelsesmuligheder på en offentlig eller en privat udbyder. 4000 studerende fik sidste år lån til at tage uddannelse hos 60 private udbydere”, siger McGettigan. ”Kombinationen af markedsførelse og individuelle lån er et komplekst og følsomt system med mange uhensigtsmæssige konsekvenser for uddannelserne”.

Studielån: Privatøkonomisk og samfundsøkonomisk usikkert

Studerende fra lavindkomst-familier kompenseres i nogen grad for studieafgiften, men den vigtigste faktor i studenterøkonomien er muligheden for at tage lån. Studerende i den dyre London-region kan få £7.675 i lån årligt. Lånene skal afdrages efter endt uddannelse og i takt med, at kandidaten får erhvervsindtægter ('income-dependant repayment loans'). Tilbagebetalingens størrelse afgøres af indkomsten, ikke af det lånte beløb.

”Sammenhængen i uddannelsessystemet er brudt op med studieafgifterne. Nationaløkonomisk letter det statsfinanserne, fordi de studerende angiveligt betaler i stedet for staten. I min analyse er det imidlertid optimistiske kalkuler, som privatøkonomisk ikke hænger sammen for mange studerende, der skal betale lån tilbage over 30 år. Og samfundsøkonomisk er det muligvis også en dårlig forretning, hvis det viser sig, at 60-70 pct. må afskrives som statstab, fordi lånene ikke kan betales tilbage. Men det bliver jo ikke den nuværende regerings problem ...”, siger McGettigan, der undrer sig over, at nationaløkonomer ikke har blandet sig i den debat.

Regeringen: Hybrid-uni'er

Den liberal-konservative regerings sidste betænkning ('White Paper') signalerer liberalisering og privatisering af uni'erne: ”Højere uddannelse er et succesfuldt offentligt-privat partnerskab baseret på regeringsbevillinger og institutionel autonomi, lyder det i analysen. Men når der tales om autonomi og frihed, betyder det måske nok frihed fra statslig indblanding, men det bliver en negativ frihed til at agere inden for en voldsom konkurrenceøkonomi med total fokus på bundlinjen”.

McGettigan forklarer, at regeringen ønsker hybrid-uni'er, der skal drives som forretninger på konkurrencevilkår med eksternt flertal i bestyrelsen og gerne med privat kapital i ryggen. Private firmaer skal kunne købe sig ind som medejere og hente en profit. Men private udbydere – 'alternative operatører' – skal også kunne oprette private uni'er, der kan få del i de offentlige bevillinger, der følger de studerende.

Betyder det noget, hvem der ejer vores universiteter, vil nogle spørge. Ja sandelig, for markedsførelsen suspenderer fuldstændig den akademiske tradition og struktur for faglighed

Andrew McGettigan

Og samtidig skal opslag af nye ba- og kandidatuddannelser kunne opslås på et åbent uddannelsesmarked, som masteruddannelser i dag, og det betyder, at markedsføring, præstation og generering af overskud bliver førsteprioritet hos bestyrelser og rektorer, der i praksis bliver en slags adm. direktører i private firmaer:

”Regeringen gør uddannelse til en vare under dække af, at uni'er og colleges skal være mere proaktive overfor 'kunderne'. Regeringens plan er neo-liberal, at universiteterne ideelt set skal være ejet af private selskaber, hvor statens ansvar er reduceret til, at udbydere giver 'value-for-money' til studerende”.

”Betyder det noget, hvem der ejer vores universiteter, vil nogle spørge. Ja sandelig, for markedsførelsen suspenderer fuldstændig den akademiske tradition og struktur for faglighed, som definerer det klassiske universitet. Private udbyderes vigtigste mål er sikring af profit og afkast. Ejerskabet har derfor også

betydning for gennemsigtighed, ansvarlighed over for almenvellet og dermed også for det demokratiske samfund”, lyder McGettigans analyse.

Private udbydere certificeret

Der findes et globaliseret uddannelsesmarked. Især engelske og amerikanske uni'er tjener mange penge på overseas-studerende. Uni'er kan også oprette filialer i andre lande. Men da offentlige udbydere – ifølge konkurrencelovgivning – ikke må bedrive ulige konkurrence med private udbydere, har de private udbydere også fået adgang til at konkurrere med offentlige uni'er.

”Nogle vil hævde, at jeg maler fanden på væggen, men regeringen har allerede taget de første skridt i privatiseringen, fx når private udbydere kan uddele certificerede eksamenbeviser: Nu kan 'for-profit'-udbydere konkurrere med de offentlige uni'er. Det kan groft sagt være store advokatfirmaer, som har specialistræning, som opgraderes til en ma' i et eller andet.

Eller det kan være avisen Guardian, som har skrivekurser, der så sælges som masterclass i journalistik, hvor de studerende i øvrigt samtidig kan få trykt deres øvelser i avisen, hvorved avisen får billig journalistik”.

USA: Kun 17 pct. af budgettet bruges på uddannelse

”Og de studerende skal selvfølgelig betale £9.000 i studieafgift. Men det absurde er, at nogle degree-udbydere i praksis har meget lidt undervisning. De udsteder altså eksamenbeviser uden at undervise”, forklarer han.

Erfaringer med private uni'er i USA fortæller, at 24 pct. af årsomsætningen faktisk bruges på reklame og rekruttering, 19 pct. er profit til selskabet bag, men kun 17 pct. bruges på selve uddannelsen.

”De private udbydere kan agere på et lukrativt marked, hvor de udbyder 'billige' masseforelæsninger på snævre fagfelter. De kan nøje udvælge deres specialistfelter. Men det er ulige konkurrence, for de private har ikke generelle forpligtelser til grunduddannelse, som de offentlige har”.

DILEMMA: 'Pensions- modne blokerer stillinger

Jeg oplever en generationskonflikt på universitetet, som det er 'ukolle-gialt' at tale om: Ældre lektorer eller professorer er 'fredede'. De blokerer en fast stilling, så vi unge ikke kan komme ind, selv om vi faktisk har gjort, hvad karrierestigen kræver af os. Vel er der ældre som opretholder gejst og intellektuel spændstighed. Men problemet er, at der er en del på 65 år eller derover, som er helt eller delvist udbændte, men har svært ved at erkende, at de burde gå på pension. De synes formentlig, at de har gjort deres pligt og mere til, så nu har de ret til en retræte med nedsat arbejdsforpligtelse.

Men de blokerer altså stillinger og faglig fornyelse for os yngre. I de værste tilfælde har de store kontorer stillet til rådighed, uanset at de sjældent er til stede og notorisk undviger deres arbejdsforpligtelse gennem sygdommeldinger, skriveorlov etc. Samtidig er der ansættelses-stop i forhold til nyt VIP personale, og ph.d.-gruppen er for eksempel gået ned i løn indenfor de sidste to år, ligesom ph.d.'er nu oftere deler kontorer pga pladsmangel.

Det er en reel konflikt, men skal jeg gøre opmærksom på problemet? Og hvordan gør jeg det, uden at det skaber ond tone mellem generationerne?"

Karriereivrig forsker

Etikeren: Ret og rimelighed

'Jeg forstår godt, at du er ærgerlig over de ringe vilkår for yngre forskere. Og at du er bekymret for, om det kan skabe en "ond tone mellem generationerne", hvis du peger på det urimelige i, at ældre kolleger "blokerer stillinger og faglig fornyelse" for din generation.

Men spørgsmålet er, om det ikke er en forkert måde at stille problemet op på. Hvis det er tilfældet, bliver det også sværere at løse det. Med al respekt for din indignation, så synes jeg, at du blander facts og følelser, stort og småt, ydre og indre årsager.

Hvem er det – egentlig – der blokerer og spærrer for flere og bedre stillinger til din generation? Hvem er det, der i stigende grad har tvunget universiteterne til at ansætte projektmedarbejdere i stedet for faste ansættelser? Hvem er det, der ikke har tilladt antallet af forskningsforpligtede adjunkter og lektorer at vokse i takt med studenteroptaget? Hvem er det, der i stigende omfang gør det økonomisk umuligt at genbesætte alle ledige stillinger? Hvem er det, der ofte har luftet planer om konsekvent at ansætte alle universitetsansatte i tidsbegrænsede stillinger? Kan vi ikke blive enige om, at det ikke er de ældre lektorer og professorer?

Men det er naturligvis rigtigt, at "når krybben er tom, bides hestene". Det er forståeligt, at du og andre som dig, retter søgelyset mod de *nærliggende* årsager – her altså i

DILEMMA-SPALTEN

FORSKERforum forelægger et dilemma, som forskerverdenen har svært ved at tale om. Dilemmaet besvares af to erfarne personer fra uni-verdenen. De er udvalgt ud fra hver deres position som hhv. ETIKEREN og KYNIKEREN. De deltager anonymt og kender ikke hinandens identitet.

Det udvalgte dilemma er inspireret af de anonyme indlæg, som indkom til FORSKERUNDERSØGELSEN 2012.

form af medarbejdere, der ikke længere er på toppen og måske heller ikke har så mange kræfter mere. Den subjektive bitterhed får så en ekstra styrke, når selvsamme medarbejdere har "store kontorer", medens ph.d.erne må deles om kontorer.

I nogle tilfælde har du sikkert ret. Det burde være en sag for jeres institutleder eller dekan og kan godt håndteres som en *person-neutral* personalepolitik, bl.a. i forbindelse med MUS- og GRUS-samtaler. Brug din tildsrepræsentant eller din faglige organisation til at rejse spørgsmålet lokalt, hvis du ikke har mod eller lyst til selv at rejse det. Ikke som en smid-ud manøvre, men kombineret med et tilbud om nedsat arbejdstid og et mindre kontor.

Der vil alligevel blive sat fokus på problemet i forbindelse med ophævelsen af den obligatoriske pensionsalder (70 år) for offentligt ansatte. De tider, hvor en ældre, inaktiv medarbejder blev tolereret, fordi der kun var få år tilbage inden pensionen, gælder ikke mere. Snarere tværtimod.

Men det kan også drives for vidt, så en akademisk ansættelse fuldkommen 'proletariseres'. Det kan ikke være i din interesse, at værdien af din arbejdskraft bliver fuldkommen markedsbestemt – hverken nu eller senere.

Kynikeren: 68'erne styrer

'Selv om det ikke siges direkte, så ved vi jo godt, at det her dilemma drejer sig om 68-generationen. Efter at have nedkæmpet professorvældet og skaffet sig selv lukrative karrierer på universiteterne, er 68'erne nu godt i gang med at sikre sig en lang og privilegeret alderdom på arbejdsmarkedet. Ungdomsoprørerne er blevet til alderdomsoprørere, og oprøret er nu kanaliseret fra besættelse af rektors kontor til sit-down og sleep-in aktioner i de store kontorer, som universitetet har stillet til rådighed for dem. Hvad kan en velkvalificeret, ambitiøs forsker i sin bedste alder stille op, når vejen til de akademiske slutstillinger blokeres af kolleger med fremtiden et godt stykke bag sig?

Det værste er, at de pensionsmodne 68'ere har sikret sig opbakning fra både EU og Folketinget i form af lovgivning, der forbyder afskedigelse på grund af alder. Hvis man vil forsøge at gennembryde stillingsblokaden, risikerer man altså ikke blot at få alvorlige konflikter med gamle kolleger, men har også loven imod sig. Det kræver derfor en uspekuleret taktik at løse det dilemma, som generationskonflikten placerer den karriereivrige forsker i. Ude i samfundet løses konflikter typisk på én af to måder: Enten ved forhandling eller ved magtanvendelse. Hvilken af disse to løsningsmetoder, der egner sig bedst, afhænger af situationen og traditionen på det område, hvor konflikten udspiller sig. På universiteterne er en tredje

metode meget udbredt: Man fejrer konflikten ind under gulvtæppet og håber på, at den går over af sig selv.

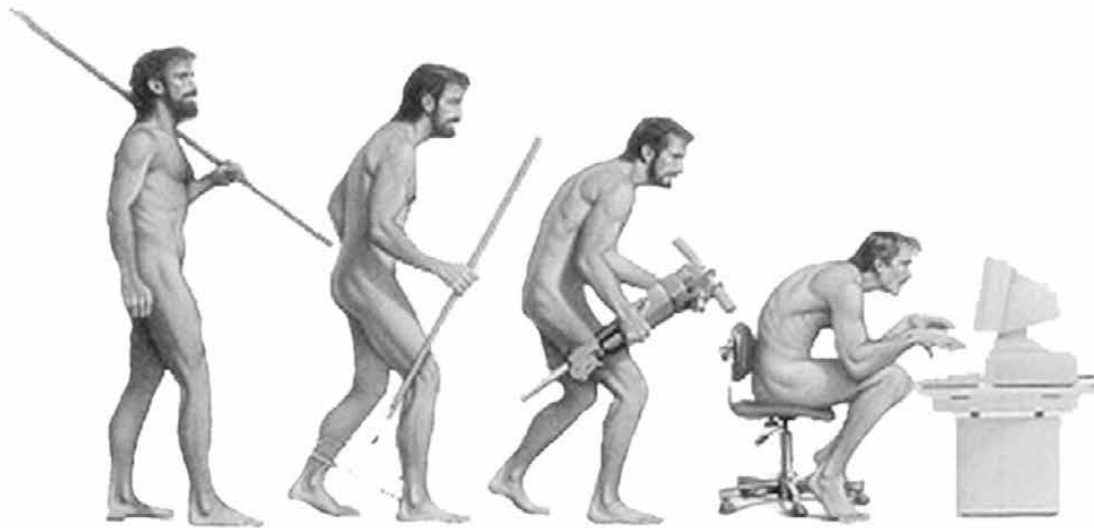
Den yngre forsker, hvis karriere er blokeret, må jo selv lave et passende mix af de tre metoder for at løse sit problem. Umiddelbart skulle man tro, at forhandlingsmodellen passer godt til universitetskulturen. Men i praksis er der mange eksempler på, at forhandlingsforløb blot får parterne til at grave sig dybere ned i hver sin skyttegrav. Så er magtanvendelse en mere effektiv metode. Men magtanvendelse forudsætter, at den yngre forsker kan mobilisere stærkere kræfter på universitetet, end hun typisk selv er i besiddelse af.

Der vil næppe kunne hentes hjælp hos magtfulde ledere, når juristerne fra administrationen giver sig til at vifte med EU-direktiv og dansk lovgivning. Tillidsrepræsentanterne i samarbejdsudvalget er der nok heller ikke megen støtte at hente fra. De skal tage lige så meget hensyn til de gamle som til de unge; og de vil i værste fald bestå af 68'ere, som ikke forstår ambitionerne hos kolleger, der tilhører senere X- eller Y-generationer.

Endelig er der gulvtæppet som løsning, og det er måske ikke den dårligste udvej af dilemmaet. Ingen lever evigt, heller ikke gamle 68'ere. Så måske kan det være en lille trøst for yngre karriereivrige forskere, at problemet løser sig selv – med tiden.

Se www.forskerforum.dk

Udgiveradresseret maskinel magasinpost id-nr.: 42026
Alt henvendelse: dm@dm.dk, telefon 3815 6676

Vi bliver dummere og dummere ...

Homo sapiens' intelligens toppede for flere årtusinder siden og fra da af er vores intellektuelle og følelsesmæssige færdigheder bare blevet ringere og ringere:

”Hvis en gennemsnitsborger i det antikke Athen år 1000 før Kristus dukkede op blandt os, ville han eller hun være blandt de kvikkeste og mest intellektuelle, med en god hukommelse, med en bred vifte af viden og med et klart syn på vigtige emner. Jeg vil tilmed tro, at Atheneren ville være blandt de mest emotionelle stabile. Og det samme vil gælde for menneskene i de tidligere civilisationer i Afrika, Asien, Indien og Sydamerika helt op til for 6000 år siden”, hævder **professor Gerald Crabtree**, som er leder af et genetik-laboratorium på Stanford Universitet i det ansete tidsskrift *Trends in Genetics*.

Han bygger det på genetiske, antropologiske og neurobiologiske observationer. Han henviser bl.a. til, at antallet af forskellige genetiske mutationer vokser, hvilket ikke nødvendigvis betyder, at den gennemsnitlige intelligens i befolkningen vokser.

Evolutionsprocesser favoriserer ikke længere intellekt.

Den kontroversielle hypotese bygger på en slags negativ darwinisme, hvor tekniske landvindinger og bekvemmelighed ikke har ført til 'surviving of the fittest', men til en tilbagegang. I 99 pct. af menneskehedens historie har vi levet i jægersamfund, hvor vi skulle overleve på begavelse, og hvor kun de stærkeste/klogeste overlevede. Men med forbedring af landbrug og med bylivet er den naturlige udvælgelse på intellektet ophørt, og mere problematiske gener har kunnet mutere. Menneskeheden har oplevet teknologiske og medicinske fremgange som følge af videnskabelige revolutioner, og de har ikke udfordret, men derimod ført til tilbagegang for homo sapiens' brainpower.

Skeptiker: Hvorfor trykkes denne hypotese?

Livet i jægersamfund var formentlig mere intellektuelt udfordrende end det hidtil antages: ”En hulemand eller jæger, som ikke

fandt løsninger med mad og husly, ville dø. En moderne Wall Street-banker, som gjorde tilsvarende fejltagelser, ville modtage en betydelig bonus og ville være en mere attraktiv partner for det modsatte køn ...”, argumenterer Crabtree.

Andre forskere er dog skeptiske overfor hypotesen:

”Det forekommer at være et klassisk stykke humanistisk tankespind. Skidt med hypotesen, præsentér nogle data, ligemeget om der er nogen”, siger **genetik-professor Steve Jones** fra UCL-London (til *Independent* 12. nov.).

”Jeg kunne lige så velbegrunde påstå, at mutationer har reduceret vores aggression, vores depressioner og vores penislængder, men ingen tidsskrifter ville trykke det. Så hvorfor trykkes denne dumheds-hypotese?”

KILDE:

Gerald Crabtree: *Our Fragile Intellect* (*Trends in Genetics*, \$39.95 på Elsevier).